

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: Управління фінансовою безпекою підприємств енергетичного сектору
на прикладі АТ «Хмельницькобленерго»

Рівень вищої освіти магістр

Галузь знань 07 «Управління та адміністрування»
Шифр і назва галузі знань

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Шифр і назва спеціальності

Освітня програма «Фінанси, банківська справа та страхування»
Назва

КВРФБС.022314.01.01.00

Виконала: студентка II курсу, група ФБСмз-22-1 _____ Тетяна КСЬОНДЗ
Підпис, дата Ім'я, прізвище

Керівник: канд. екон. наук, доцент _____ Інна ДОЦЕНКО
Підпис, дата Ім'я, прізвище

Нормоконтролер _____
Підпис, дата Ім'я, прізвище

До захисту допускаю:
Завідувач кафедри ФБСС
д-р. екон. наук, професор

_____ Ніла ХРУЩ
Підпис Ім'я, прізвище

_____ 2023 р.

Зміст

Вступ	5
1 Теоретико-методичні засади управління фінансовою безпекою підприємств енергетичного сектору	8
1.1 Сутність фінансової безпеки підприємства та загрози що на неї впливають	8
1.2 Основні елементи управління фінансовою безпекою підприємства	17
2 Аналітичне забезпечення управління фінансовою безпекою підприємств енергетичного сектору	27
2.1 Аналіз сучасного стану діяльності підприємств енергетичного комплексу України	27
2.2 Аналіз фінансово-господарської діяльності АТ «Хмельницькобленерго» в 2020-2022 роках	35
3 Напрями удосконалення управління фінансовою безпекою підприємств енергетики на прикладі АТ «Хмельницькобленерго»	57
Висновки	70
Список використаних джерел	74
Додатки	79

Вступ

Актуальність теми. Військовий конфлікт призвів до руйнування та пошкодження енергетичної інфраструктури, що вплинуло на фінансову стабільність енергетичних підприємств. Нові виклики вимагають від підприємств енергетичного сектору запровадження ефективних заходів для фінансового забезпечення їх діяльності. Одним з факторів, що дає змогу підприємствам енергетики забезпечити свою фінансову стабільність є система управління фінансовою безпекою. Фінансова безпека підприємств енергетичного сектору є вкрай важливим аспектом, адже охоплює здатність підприємства своєчасно реагувати на фінансові ризики, забезпечувати необхідний рівень ліквідності та фінансових ресурсів, а також зберігати фінансову стійкість в умовах макроекономічної нестабільності. Тому, необхідність вивчення особливостей управління фінансовою безпекою підприємства енергетичного сектору є надзвичайно актуальним, особливо в умовах постійних атак на енергетичний комплекс України.

Помітний внесок у дослідження, пов'язані з управлінням фінансовою безпекою підприємства зробили такі українські науковці як: Амосов О. Ю., Ареф'єва О. В., Виговська Н. Г., Дем'янчук О. І., Єпіфанова І. Ю., Жук Н. Т., Краснокутська Н. С., Коптєва Г. М., Марусян Н. Л., Мельник С. І. Сукрушева Г.О., Парфентій Л. А., Пігуль Н. Г., Філімонюк Є. В. та інші.

Сучасний стан енергетичного сектору в Україні та тенденції його розвитку знайшли відображення в роботах Бражної Л. Б., Лищенко О. Г., Олейнікової Л. Г., Перезової І. В., Ткача Д. К., Череп О. Г. та інших. Проте, залишаються дискусійними окремі питання пов'язані з управлінням фінансовою безпекою підприємств енергетичного сектору, що є пріоритетною галуззю економіки й потребує значної уваги для забезпечення ефективного функціонування у сучасних умовах прояву ризиків та загроз.

Мета кваліфікаційної роботи полягає в обґрунтуванні теоретико-методичних положень управління фінансовою безпекою підприємств енергетичного сектору, поглибленні практичних рекомендацій щодо її вдосконалення. Відповідно до поставленої мети визначено сукупність завдань, спрямованих на її досягнення:

- обґрунтувати сутність та значення фінансової безпеки підприємства;
- охарактеризувати основні загрози та ризики фінансовій безпеці підприємств енергетичного сектору;
- дослідити основні підходи до управління фінансовою безпекою підприємства;
- здійснити аналіз фінансового стану підприємств енергетичного комплексу;
- здійснити оцінку фінансової безпеки АТ «Хмельницькобленерго» за основними показниками фінансової стабільності підприємства;
- сформулювати заходи удосконалення управління фінансовою безпекою енергетичного підприємства в умовах макроекономічної нестабільності.

Об'єктом дослідження є процес управління фінансовою безпекою підприємства. Предметом дослідження є теоретичні основи та практичні аспекти управління фінансовою безпекою підприємств енергетичного сектору.

Методологічною основою дослідження є сукупність загальнонаукових та спеціальних методів, а саме: методи теоретичного узагальнення та систематизації; методи наукової абстракції, індукції та дедукції, аналізу й синтезу; методи статистичного та фінансового аналізу; методи структурно-логічного групування та порівняння. Табличний і графічний прийоми застосовувалися для візуалізації отриманих результатів дослідження.

Інформаційною базою дослідження є наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених, матеріали науково-практичних конференцій з питань управління фінансовою безпекою підприємства; нормативно-правова й законодавча база, що регламентує різні аспекти діяльності підприємств енергетичного сектору та визначають їх фінансову безпеку; публічна інформація органів Державної служби статистики України; фінансова звітність АТ «Хмельницькобленерго», інформаційні ресурси мережі інтернет.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в наступному:
дістали подальшого розвитку:

– економічна сутність та зміст дефініції «фінансова безпека підприємства енергетичного сектору», що дозволяє спрямувати більш детальну увагу на зміст і узгодженість фінансових інтересів підприємства із можливим нарощенням фінансових ресурсів, створенням резервів та узгодженням з наявним потенціалом з врахуванням ризиків, незбалансованість яких призводить до порушень фінансово-господарської діяльності підприємства та потребує прийняття управлінських рішень;

– систематизація наукових поглядів щодо поняття «фінансової безпеки підприємства» шляхом доповнення підходу: як комплексної характеристики захищеності та нарощення (ресурсів, діяльності, фінансових інтересів, резервів тощо), що характеризується стійкістю до зовнішніх і внутрішніх загроз та форс-мажорних обставин.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості використання теоретико-методичних засад управління фінансовою безпекою підприємств енергетичного сектору.

Основні результати кваліфікаційної роботи доповідалися на науково-практичних конференціях, зокрема: IV Міжнародній науково-практичній конференції «Researching Advanced Horizons Of Global Progress: Challenges And Innovative Concepts» (13-15 грудня 2023 р., м. Севілья, Іспанія). Основні положення, висновки і результати дослідження опубліковано в науковій праці обсягом 0,36 друк. арк.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи – 79 сторінок друкованого тексту. Робота містить 11 таблиць, 13 рисунків та 4 додатки. Список використаних джерел складається із 41 найменування.

1 Теоретико-методичні засади управління фінансовою безпекою підприємств енергетичного сектору

1.1 Сутність фінансової безпеки підприємства та загрози що на неї впливають

Військова російська агресія та форс-мажорні обставини вносять свої корективи в управлінську діяльність підприємств енергетичного сектору з максимальною спрямованістю на їх фінансову безпеку. Виходячи з цього, вивчення концептуальних основ фінансової безпеки підприємства та дослідження основних підходів до трактування сутності даного поняття, є підґрунтям для управління фінансовою безпекою підприємств в умовах нестабільності.

З одного боку, фінансова безпека підприємства є окремою категорією зі своїми складовими елементами і напрямками дослідження, з іншого – фінансова безпека є частиною системи економічної безпеки. Тому, для більш чіткого розуміння поняття фінансової безпеки підприємства необхідно розглянути сутність таких базових понять, як «безпека підприємства» та «економічна безпека підприємства».

Сучасні науковці виокремлюють наступні підходи до визначення поняття «безпека підприємства», а саме: «як стан складної системи, зовнішні й внутрішні чинники якого не спричиняють негативні зміни у функціонуванні суб'єкта господарювання» [3]; «ступінь захищеності від негативних впливів та спроможність підприємства протистояти змінам умов його функціонування» [14]; «певний стан захищеності будь-якого суб'єкта господарювання від загроз, який можливо досягти лише за умов певної діяльності» [27].

Найбільш повним, на нашу думку, є визначення Парфентія Л. А, який під безпекою підприємства розуміє «стан його захищеності від загроз зовнішнього

та внутрішнього характеру, який полягає у стабільності функціонування та наявності сприятливих умов для розвитку в майбутньому і досягається внаслідок діяльності системи безпеки» [30, с. 10].

В той же час, під економічною безпекою підприємства, автор розуміє «стан захищеності його економічної системи від загроз зовнішнього та внутрішнього характеру, як реальних, так і потенційних, який характеризується її стабільністю функціонування та спроможністю до розвитку в майбутньому і досягається завдяки цілеспрямованій діяльності щодо його забезпечення» [30, с. 12].

Дем'янчук О. І., Товпик Д. В., вивчивши трактування поняття економічної безпеки підприємства різними науковцями, прийшли до висновку, що «економічна безпека підприємства являє собою стан, за якого підприємством досягається високий рівень конкурентоспроможності на ринку за найбільш ефективного використання ресурсів, сталого розвитку й адаптивності до зовнішніх та внутрішніх загроз» [13, с. 138]. На думку авторів, фінансова безпека підприємства є однією зі складових частин економічної безпеки підприємства, яка «характеризується таким фінансовим станом підприємства, при якому воно здатне мінімізувати ризики, протидіяти або попереджувати можливі внутрішні та зовнішні фінансові загрози, забезпечуючи при цьому стабільність діяльності у довгостроковому періоді» [13, с. 140].

Фінансова складова в системі економічної безпеки підприємства відіграє провідну роль оскільки, фінансова діяльність є основою для формування ресурсного забезпечення реалізації економічної діяльності підприємства. Ефективність господарської діяльності підприємства залежить від джерел формування фінансових ресурсів, які визначають рівень економічної незалежності підприємства. Операції, пов'язані з фінансовою діяльністю підприємства, носять стабільний характер, тобто здійснюються навіть в умовах тимчасового припинення операційної діяльності підприємства. Наявність фінансових ресурсів для фінансування діяльності підприємства відіграє пріоритетну роль у забезпеченні стабільного економічного розвитку підприємства в цілому. Зокрема Варналій З. С. розглядає фінансову безпеку як

«головний елемент економічної безпеки, який дозволяє комплексно впливати на фінансовий стан суб'єкта господарювання, забезпечуючи здатність ефективно використовувати фінансові ресурси, коректно реагуючи на загрози внутрішнього і зовнішнього характеру, для досягнення ефективного розвитку діяльності, реалізації стратегії підприємства в майбутніх періодах» [9].

Автори, Філімонюк Є. В., Тарасенко І. О. розглядають сутність фінансової безпеки підприємства, як стан «захищеності фінансових ресурсів підприємства, що забезпечується відповідною функціональною підсистемою системи управління, призначенням якої є розробка і реалізація комплексу заходів (стратегії), спрямованих на досягнення високого рівня захисту фінансових інтересів підприємства з урахуванням впливу існуючих загроз, ризиків та викликів» [38, с. 25].

Балабаниць А. В., Мацука В. М. визначають, що «фінансова безпека підприємства – це рівень забезпеченості підприємства фінансовими ресурсами, достатніми для задоволення його потреб і виконання наявних зобов'язань, які характеризуються збалансованістю, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних впливів, здатністю відвернути зовнішню фінансову експансію, забезпечити фінансову стійкість (стабільність), ефективне функціонування та економічне зростання» [7].

Сукрушева Г. О., Коляда К. В. фінансову безпеку підприємства трактують, як «економічну категорію, що характеризує такий фінансовий стан підприємства, що дає можливість йому бути захищеним перед внутрішніми та зовнішніми фінансовими загрозами та дає змогу підприємству досягти стадії фінансового розвитку» [36, с. 561].

Блакита Г., Галуцак Т. розглядають фінансову безпеку «як складову частину економічної безпеки підприємства, яка визначає процес розвитку підприємства на основі певних фінансових ресурсів, достатню структуру капіталу, який використовується суспільством, відповідність цілям і завданням на основі рівня внутрішніх і зовнішніх загроз, певний факторний вплив у мінливих поточних і майбутніх періодах розвитку» [1, с. 251].

Тоді, як автори Ковальчук А. В., Біломістна І. І. під фінансовою безпекою підприємства розуміють «такий фінансовий стан, який характеризується: збалансованістю і якістю фінансових інструментів, технологій і послуг; стійкістю до загроз; здатністю підприємства забезпечувати реалізацію фінансових інтересів» [21].

Вудвуд В. В. та Батієвська О. В. ототожнюють поняття фінансової безпеки підприємства та фінансового стану підприємства, з виділенням характерних ознак притаманних безпеці. На їх думку, фінансова безпека підприємства – це «такий його фінансовий стан, який характеризується, по-перше, збалансованістю та якістю сукупності фінансових інструментів, технологій і послуг, що використовуються підприємством; по-друге, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх загроз; по-третє, здатністю фінансової системи підприємства забезпечувати реалізацію його фінансових інтересів, місії і завдань достатніми обсягами фінансових ресурсів; по-четверте, забезпечувати ефективний і сталий розвиток цієї фінансової системи» [12, с. 90].

З проведеного дослідження, варто зауважити, що автори досліджують фінансову безпеку підприємства з різних сторін, роблячи акцент на окремих сутнісних характеристиках даного поняття. Серед яких простежуються як спільні, так і індивідуальні характерні ознаки. Окремі науковці доповнюють існуючі характеристик фінансової безпеки підприємства власними уточненнями, що підкреслює багатогранність досліджуваного поняття. В той же час, простежується спільна ідея, яка впливає з усіх досліджуваних визначень та полягає в тому, що фінансова безпека забезпечує стабільний розвиток підприємства та гарантує високий потенціал в майбутньому.

В умовах постійних обстрілів енергетичної інфраструктури, необхідно провести термінові дії для покращення фінансово-економічного стану підприємств електроенергетики, а відповідно і їх фінансової безпеки. Оскільки, зараз діяльність, переважної більшості, генеруючих підприємств є збитковою. Тому, пропонуємо розглядати фінансову безпеку підприємства енергетичного сектору, як комплексну характеристику стану захищеності фінансових інтересів,

нарощення фінансових ресурсів підприємства, створення фінансових резервів, їх узгодженості із наявним потенціалом і заявленими цілями для мінімізації негативних (форс-мажорним) ризиків та відновлення фінансово-господарської діяльності підприємства.

Здійснивши аналіз існуючих визначень та підходів, які досить повно відображають функціональні характеристики фінансової безпеки підприємства, пропонуємо виокремити визначальні характерні особливості фінансової безпеки підприємства, які наведено на рисунку 1.1.

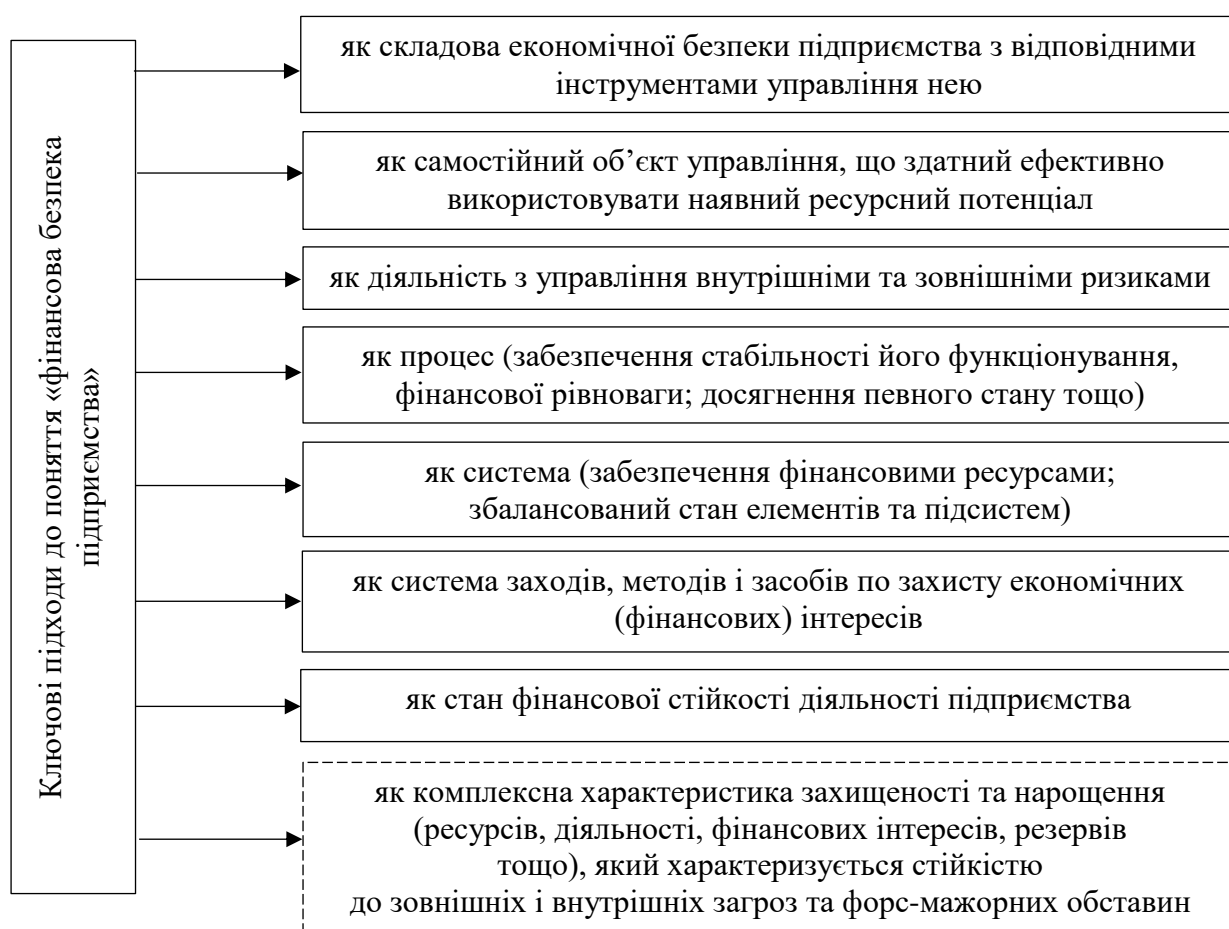

Рисунок 1.1 – Ключові підходи до поняття «фінансова безпека підприємства»

Джерело: систематизовано та доповнено автором

Одним із важливих факторів, що впливають на діяльність підприємства, а відповідно і на його фінансову безпеку є загрози. В процесі вивчення наукової літератури, варто відзначити, що поняття загрози фінансової безпеки

підприємства є неоднозначним та багатогранним. Одна група авторів [18, 19, 26] вважає, що загрози – це одна з форм небезпеки які впливають на діяльність підприємства. Як зазначає Єрмошенко М. М., «загроза – це конкретна і безпосередня форма небезпеки або сукупність негативних чинників чи умов» [18]. В даному визначенні чітко вказується на взаємозв'язок між загрозою та небезпекою, проте не уточняється вплив загрози на діяльність підприємства. Конкретизація впливу загроз на підприємство розглядається Копитко М. І. [22, с. 27] та Єпіфановою І. Ю. [17, с. 10]. Науковці пропонують під загрозою розуміти вплив факторів зовнішнього та внутрішнього середовища, які можуть спричинити втрати підприємства. В цьому визначенні не вказано специфіку діяльності підприємства та наслідки впливу на його фінансову безпеку. Мельник С. І. пропонує під загрозою фінансовій безпеці підприємства розуміти «такий вплив зовнішніх та внутрішніх умов, дій та чинників на його фінансовий стан, який може призвести до порушення рівноваги, зниження стійкості, стабільності та надійності, спричинити потенційні або реальні збитки, ускладнити досягнення фінансових інтересів та спричинити зростання небезпек» [28, с. 35]. Запропоноване визначення узагальнює погляди науковців з урахуванням впливу зміни внутрішнього та зовнішнього середовища функціонування підприємства та вказує наслідки які вони можуть спричинити.

Загрози які впливають на фінансову безпеку підприємства класифікують за різними ознаками. На основі опрацьованих наукових джерел, в таблиці 1.1 представлено узагальнену класифікацію загроз фінансовій безпеці підприємства, яка дасть змогу ідентифікувати існуючі загрози та вжити заходів для їх мінімізації.

Важливою та найширшою класифікаційною ознакою, яку виокремлюють досліджувані автори [12, 17, 26, 19, 38], є їх розподіл залежно від місця виникнення, на внутрішні та зовнішні. Внутрішні загрози викликані діяльністю самого підприємства, тобто його системою функціонування, рівнем фінансового управління, кваліфікацією керівництва. Внутрішні загрози фінансовій безпеці є індивідуальними для кожного підприємства, адже вони залежать від

особливостей діяльності суб'єкта господарювання, його виробничих можливостей, ніші на ринку, регіону розташування та ін.

Таблиця 1.1 – Загальна класифікація загроз фінансовій безпеці підприємства

Класифікаційні ознаки	Види загроз
За місцем виникнення	внутрішні (співробітники підприємства, інсайдери); зовнішні (конкуренти, контрагенти, зловмисники й ін.)
За джерелами виникнення	об'єктивні (які виникають не з вини окремого підприємства або його окремо взятих працівників); суб'єктивні (виникають унаслідок неефективної роботи підприємства в цілому або окремих його працівників, насамперед керівників і функціональних менеджерів)
За можливостями прогнозування	прогнозовані (ймовірні); непрогнозовані (випадкові)
За величиною можливого збитку	незначні (не мають якого-небудь істотного впливу на стратегічні позиції підприємства); значні (можливість нанесення підприємству таких фінансових втрат, які негативно вплинуть на основні його фінансові показники, проте їх можна усунути протягом певного часу); фатальні (привести до різкого погіршення всіх фінансових показників діяльності підприємства)
За ймовірністю реалізації	потенційно можливі загрози (існують об'єктивно в досліджуваній період часу або з достатньо великою ймовірністю здатні виникнути в наступні періоди, тобто їх реалізація є неминучою); реально наявні (можуть настати під час реалізації певних суб'єктивних чи об'єктивних умов)
За місцем дії	загальні (на весь об'єкт захисту); локальні (на елемент об'єкта захисту)
За часом впливу	постійно діючі (діють протягом усього періоду існування системи фінансової безпеки підприємства та фактично усунути їх не можливо); епізодичні (діють протягом обмеженого періоду часу); разові, одномоментні (мають разовий характер)
За формою збитку	прямий збиток (загрози при настанні яких підприємство отримає збиток) ; упущена вигода (загрози, настання яких могло принести підприємству як збитки, так і прибуток, проте внаслідок відмови від операції які з ними пов'язані, вигоди втрачені)

Джерело: узагальнено автором на основі [12, 17, 26, 19, 38]

Серед внутрішніх загроз, що впливають на фінансову безпеку підприємства, можна виділити: навмисні або ненавмисні помилки керівництва в сфері управління фінансами підприємства, пов'язані з вибором стратегії розвитку підприємства, управлінням чи оптимізацією активів і пасивів підприємства; неефективну організацію процесу діяльності підприємства; непрофесіоналізм

основного кадрового складу; неефективне управління капіталом підприємства; помилки при організації інформаційної безпеки; використання морально й фізично застарілого обладнання; недостатня увага до організації стратегічного планування на підприємстві; порушення договірних зобов'язань; недосконала цінова політика, що призводить до фінансових втрат підприємства; проблеми зі збутом продукції підприємства та багато інших. Окремі автори [36, с. 562], внутрішні загрози фінансовій безпеці поділяють на:

– управлінські (діяльність керівників, діяльність персоналу, професіоналізм менеджерів, стратегічний менеджмент);

– фінансові (фінансова система, фінансові інтереси власників, джерела фінансового забезпечення, структура капіталу підприємства, величина чистого грошового потоку);

– організаційно-структурні (особливості господарської діяльності, особливості організаційної структури, особливості внутрішньої культури) [36, с. 562].

Зовнішні загрози не залежать від діяльності суб'єкта господарювання, тому становлять більшу небезпеку так, як не піддаються виявленню і прогнозуванню. При умові вчасної ідентифікації зовнішніх загроз, можливо мінімізувати їх негативний вплив і врахувати у фінансово-господарській діяльності підприємства. В умовах воєнного стану, з'явилося безліч зовнішніх загроз пов'язаних з нестабільністю ситуацією в країні, погіршенням інвестиційного клімату, зростанням цін на ресурси, зниженням купівельної спроможності споживачів, переміщенням підприємств на більш безпечні території, пошук підприємствами нових ринків збуту продукції, порушення ланцюгів постачання через фактичне руйнування частини транспортної інфраструктури. В останній період, різко посилюється ризик дефіциту енергетичних ресурсів унаслідок цілеспрямованого руйнування ворогом енергетичної інфраструктури України. Критичний стан в енергетиці суттєво впливає на виробничі потужності підприємств, а відповідно і на їх фінансову безпеку, що пов'язано зі загальним зниження економічної активності та

погіршенням ділових очікувань в умовах загрози тривалих блекаутів.

Виходячи з цього, вплив зовнішніх загроз на діяльності підприємств енергетичного комплексу, впливає в цілому на підприємницьку діяльність в Україні. Підприємства енергетики піддаються численним кібератакам, фізичному знищенню об'єктів критичної інфраструктури та руйнуванню електричних розподільних мережі у зонах бойових дій, переривання ланцюгів постачання сировини. Вказане, спричиняє додаткові витрати для відновлення діяльності енергетичних підприємств, що негативно відображається на їх фінансовій стабільності.

Ряд авторів зовнішні загрози які впливають на фінансову безпеку підприємства поділяють за рівнями:

– на макрорівні: політичні та соціальні, техногенні та форс-мажорні чинники, фінансова нестабільність та фінансова нестабільність держави, законодавчі зміни та зміни фінансово-кредитної політики держави, зміни внутрішнього попиту та пропозиції на товари, зміни попиту і пропозиції на ресурси [37, с. 40];

– на мезорівні: техногенні та форс-мажорні чинники, соціальні чинники, фінансова нестабільність, взаємозв'язки з регіонами, наявність ресурсів, зміни попиту та пропозиції [36, с. 562];

– на мікрорівні: рівень конкуренції на ринку, поведінка партнерів по бізнесу та клієнтів, зміни попиту та пропозиції на товари, зміни цінової стратегії основними конкурентами [37, с. 40].

Підсумовуючи, варто виокремити, характерні особливості фінансової безпеки підприємства. В першу чергу, фінансова безпека окремого підприємства є унікальною. Адже кожен суб'єкт господарювання має свої індивідуальні особливості діяльності, які впливають на вимоги до його фінансової безпеки (структура виробничого потенціалу, кадровий склад, виробничі процеси та зовнішнє оточення підприємства). Тому розуміння сутності фінансової безпеки має бути індивідуальним та адаптованим до конкретних умов та потреб кожного підприємства. Фінансова безпека підприємства, з одного боку є складовою

економічної безпеки підприємства, з іншого – має відносну відособленість від аналогічних складових. Це означає, що фінансової безпеки підприємства тісно взаємодіє з іншими складовими економічної безпеки підприємства. Фінансова безпека підприємства є комплексною категорією, яка охоплює безліч аспектів фінансової діяльності та впливає на рівень економічної безпеки підприємства. На фінансову безпеку підприємства впливають загрози внутрішнього та зовнішнього середовища. Належний рівень фінансової безпеки підприємства може бути забезпечений лише в тому разі, якщо буде визначена та побудована адекватна схема ідентифікації, мінімізації чи нейтралізації загроз. В умовах воєнного стану вітчизняним підприємствам все складніше забезпечувати фінансову безпеку. Саме тому подальшим дослідженням виступає процес управління фінансовою безпекою підприємства, в умовах нестабільності.

1.2 Основні елементи управління фінансовою безпекою підприємства

Для підприємства, забезпечення фінансової безпеки вимагає створення власної управлінської систем. Управління фінансовою безпекою підприємства входить до загальної системи управління безпекою підприємства, при цьому воно становить найважливішу його функціональну підсистему, яка забезпечує реалізацію управлінських рішень переважно в фінансовій сфері діяльності суб'єкта господарювання. Управління фінансовою безпекою відбувається на основі комплексної взаємодії всіх структурних складових економічної безпеки підприємства та взаємозв'язку концептуального, організаційно-управлінського і ресурсного забезпечення, що спрямована на досягнення захисту фінансових інтересів, нарощення фінансових ресурсів підприємства, створення фінансових резервів шляхом комплексної оцінки рівня фінансової безпеки.

На думку Амосова О. Ю., управління фінансовою безпекою підприємства передбачає виконання сукупність дій із забезпечення максимального рівня

платоспроможності і ліквідності оборотних коштів підприємства, визначення найбільш ефективної структури капіталу, покращення якості планування і здійснення фінансово-господарської діяльності підприємства в усіх напрямках стратегічного й оперативного планування і управління технологічним, інтелектуальним і кадровим потенціалом підприємства, його основними й оборотними активами з метою максимізації прибутку і підвищення рівня рентабельності, а також зростання курсової вартості цінних паперів підприємства [5].

Парфентій Л. А. стверджує, що під управлінням фінансовою безпекою підприємства необхідно розуміти «впорядковану сукупність взаємопов'язаних елементів, які утворюють єдину функціональну цілісність, призначену для встановлення та підтримки оптимального рівня фінансової безпеки» [30, с. 22].

Під управлінням фінансовою безпекою підприємства, на думку Ареф'єва О. В. необхідно розуміти «систему принципів і методів розробки і реалізації управлінських рішень, пов'язаних з забезпеченням захисту його пріоритетних фінансових інтересів від зовнішніх та внутрішніх загроз» [6].

Адаптація класичного трактування процесу управління до особливостей фінансової безпеки була зроблена Кириченком О. А., Кім Ю. Г., які під управлінням фінансовою безпекою підприємства розуміють «свідомий, цілеспрямований вплив з боку суб'єктів управління підприємством і системою його безпеки на об'єкти безпеки (організація й управління фінансами, планування, контроль і аналіз фінансів, інформаційні ресурси, зовнішньоекономічна діяльність, персонал тощо), який здійснюється для спрямування їх дії на зниження рівня загроз і ризиків, а також попередження небажаних результатів діяльності» [20, с. 15].

Васькова Ю. І. вважає, що ефективне управління фінансовою безпекою підприємства здатне забезпечувати компроміс між фінансовими інтересами розвитку підприємства, достатнього обсяг фінансових ресурсів і рівнем платоспроможності підприємства [10, с. 232].

На думку, Мельник С. І, ефективне управлінське рішення має ґрунтуватися відповідно до фактичного рівня чотирьох базових домінант фінансової безпеки підприємства. До яких науковець відносить фінансову стійкість, стабільність, рівновагу та надійність підприємства. Результативність управління фінансовою безпекою має оцінюватись із зміни цих домінантів у тактичному і стратегічному вимірах.

На основі аналізу наукової літератури з питань управління фінансовою безпекою підприємства, зроблено висновки, що основними її складовими елементами є ключові параметри, які визначають стан та розвиток фінансової безпеки як системи та мають бути забезпечені суб'єктами фінансової безпеки шляхом цілеспрямованого впливу на об'єкти фінансової безпеки підприємства з врахуванням впливу загроз внутрішнього і зовнішнього середовища. Таким чином, головними елементами управління фінансовою безпекою підприємства є: цілі та завдання, які поставлені відповідно до цих цілей; об'єкт та суб'єкт управління фінансовою безпекою; функції та принципи управління; інструменти оцінювання фінансової безпеки.

Основною цілю управління фінансовою безпекою виступає забезпечення максимально ефективного та стійкого функціонування підприємства, розвиток його фінансового потенціалу у стратегічній перспективі, а саме: забезпечення фінансової стійкості підприємства; оптимізація структури капіталу; максимізація прибутку; забезпечення інвестиційної привабливості; поліпшення конкурентних позицій на ринку.

На думку Пойда-Носик Н. Н. для досягнення цілей підприємства, необхідно виконати наступні завдання: визначити пріоритетні фінансові інтересів, які потребують захисту в процесі функціонування підприємства; ідентифікувати загрози фінансової безпеки підприємства; оцінити рівень загроз з точки зору можливих втрат; здійснити ефективні заходи для попередження загроз та усунення їх наслідків [32].

Тоді як, на думку Цвайха Г. І., Галайко Н. В., до числа основних завдань забезпечення фінансової безпеки підприємства належать: «прогнозування

потенційних загроз; виявлення та оцінка реальних загроз; організація діяльності щодо попередження потенційних загроз; організація діяльності з реагування на загрози, що вже виникли» [39, с. 184].

Значно ширше розглядає завдання управління фінансовою безпекою Пігуль Н. Г, який досліджує їх не лише з позиції виявлення та мінімізації загроз, але й акцентує увагу на забезпеченні фінансової безпеки шляхом формування оптимального обсягу фінансових ресурсів та забезпечення фінансової стійкості підприємства. До завдань управління фінансовою безпекою підприємства, автор відносить «ідентифікацію ризиків і пов'язаних з ними потенційних небезпек і загроз; визначення індикаторів фінансової безпеки суб'єктів підприємництва; впровадження системи діагностики і моніторингу стану фінансової безпеки; контроль і оцінку ефективності дії системи фінансової безпеки; створення необхідних фінансових умов, що забезпечують стабільне зростання компанії; створення умов для формування оптимального обсягу фінансових ресурсів з внутрішніх і зовнішніх джерел; підтримку фінансової стійкості і платоспроможності фірми протягом всього періоду функціонування; створення умов, необхідних для забезпечення оптимального обсягу і рівня ефективності інвестицій; мінімізація фінансових ризиків компанії; своєчасне впровадження у фінансову діяльність фірми сучасних технологій управління та інструментарію їх забезпечення; ефективний і швидкий вихід фірми з фінансової кризи і нейтралізація його наслідків» [11, с. 82].

Погоджуючись із думками науковців, на рисунку 2.1 систематизовано та узагальнено основні завдання управління фінансовою безпекою підприємства. Завдання управлінської діяльності із забезпечення фінансової безпеки повинні бути окреслені відповідно до виконання мети із залученням до процесу всіх функціональних складових. Вони мають координуватися з головною ціллю фінансової безпеки підприємства та забезпечувати безпечну і ефективну діяльність не лише елементів фінансової системи підприємства, але й всіх взаємопов'язаних з нею елементів управління підприємством.

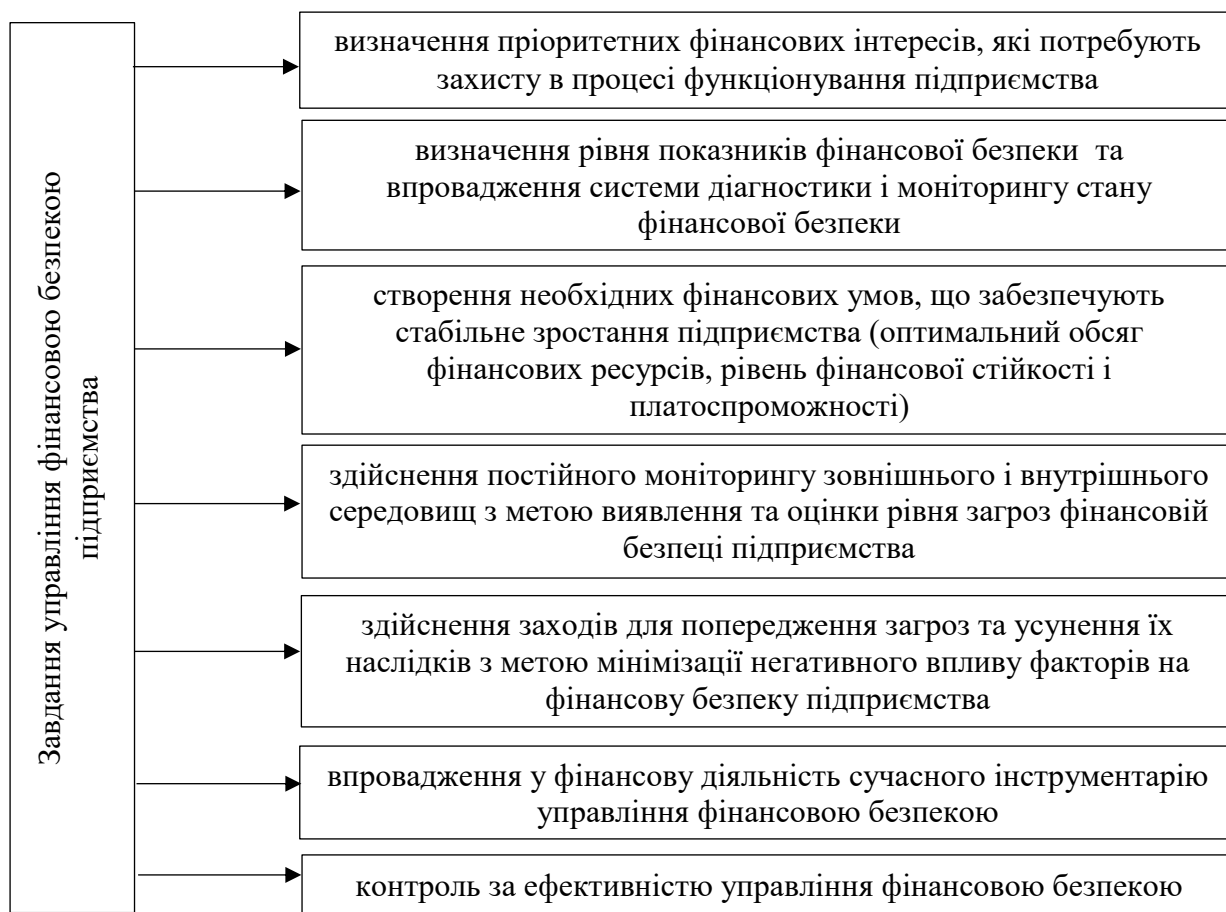

Рисунок 1.2 – Завдання управління фінансовою безпекою підприємства

Джерело: узагальнено автором

Зі зростанням кількості інструментів, завдяки яким можна управляти фінансовою безпекою підприємства, і водночас появою нових загроз, перелік завдань може розширюватися. Проте, для їх успішного виконання та створення ефективної системи управління фінансовою безпекою підприємства, необхідно правильно обрати методи управління. Для цього необхідно дотримуватися певних базових принципів управління фінансовою безпекою підприємства.

Науковці Чопко Н. А., Жук О. Г. [41] виділяють дев'ять принципів управління фінансовою безпекою підприємства: економічної доцільності, порівняльності, своєчасності, комплексності, законності, обґрунтованості, активності, спеціалізації, взаємодії і координації, удосконалення.

Біляк Ю. В. доповнює запропоновані вище принципи управління фінансовою безпекою, принципом централізація управління – служба безпеки

повинна функціонувати як самостійний структурний підрозділ. Тобто автор в системі управління фінансовою безпекою виокремлює структурний підрозділ який має забезпечувати даний процес.

Для створення ефективної системи управління фінансовою безпекою підприємства, Мельник С. І. [28] пропонує доповнити існуючі принципи, наступними:

– оперативності та мобільності, відповідно до якого, система управління фінансовою безпекою підприємства має оперативно та повною мірою реагувати на всі можливі зміни в усіх сферах управління підприємством та застосовувати адекватні до ситуації засоби протидії;

– кооперативності, відповідно до якого, система управління фінансовою безпекою має брати активну участь у формуванні, організації та розвитку систем управління інших складових економічної безпеки.

Автори, Дем'янчук О. І. та Товпик Д. В. [13, с. 141], здійснили характеристику принципів управління фінансовою безпекою підприємства та доповнили власними, які на їх думку ґрунтуючись на тенденцію приросту кризових явищ в Україні та мають важливе значення при побудові системи фінансової безпеки суб'єкта господарювання (таблиця 1.2).

Щодо функцій управління фінансовою безпекою підприємства, то в науковій літературі прослідковуються дискусійні думки. Здійснивши критичний аналіз літературних джерел [11, 28, 30, 39] зазначимо, що до основних функцій належать: планування, організація і регулювання, стимулювання та контроль. В переважній більшості, науковці основні функції системи управління фінансовою безпекою підприємства слід ототожнюють з функціями загальної системи управління підприємством. Мельник С. І. [28], зазначені вище функції доповнює функціями реагування (передбачає визначення переліку заходів протидії або адаптації до впливу зовнішніх та внутрішніх загроз) та оцінювання (в процесі оцінювання впливу загроз внутрішнього та зовнішнього середовища дозволяє створити інформаційне підґрунтя прийняття управлінських рішень із подальшим

визначенням їх ефективності та результативності дій суб'єктів фінансової безпеки).

Таблиця 1.2 – Принципи управління фінансовою безпекою підприємства [13, с. 142]

Принцип	Характеристика
гнучкості	оперативне пристосування управління фінансовою безпекою підприємства до змін внутрішнього та зовнішнього середовища діяльності
системності	взаємозв'язок всіх елементів системи управління фінансовою безпекою підприємства для найбільш ефективного функціонування суб'єкта господарювання
інтегрованості	інтегрованість системи управління фінансовою безпекою у сукупну систему управління підприємством
узгодженості	узгодженість фінансових рішень та їх відповідність принципам розвитку підприємства
моніторингу	ефективний механізм спостереження та виявлення можливих загроз має бути невід'ємним елементом системи управління фінансовою безпекою підприємства
орієнтованості	спрямованість управління фінансовою безпекою підприємства на створення сприятливих умов для досягнення стратегічних цілей
результативності	результатом функціонування ефективною системи управління фінансовою безпекою суб'єкта господарювання має бути досягнення поставлених стратегічних цілей та можливість подальшого розвитку підприємства
оптимізації	максимізація ефективності управління фінансовою безпекою підприємства при мінімізації витрат на її розробку та реалізацію
самодостатності	певна автономія фінансової безпеки від інших складових економічної безпеки підприємства завдяки пріоритетності фінансової складової у господарській діяльності підприємства та можливості виміряти її результативність за допомогою кількісних та якісних показників
самовдосконалення	безперервний розвиток системи управління фінансовою безпекою з врахуванням змін у внутрішньому та зовнішньому середовищі діяльності підприємства
законності	інструменти та методи управління фінансовою безпекою підприємства мають відповідати чинному законодавству, зокрема господарському законодавству
інформованості	фінансовий менеджер або керівник при розробці системи управління фінансовою безпекою підприємства має оперувати достатньою та повною інформацією щодо внутрішнього та зовнішнього середовища діяльності підприємства
превентивності	здатність системи управління фінансовою безпекою підприємства завчасно реагувати та попереджувати ймовірні загрози, або мінімізувати їх негативний вплив на діяльність суб'єкта господарювання

Оскільки фінансова безпека визначається станом суб'єкта господарювання, то конкретним об'єктом управління фінансової безпеки підприємства є його фінансовий стан. Відповідно, суб'єктами управління є структурні підрозділи підприємства, керівники, менеджери різних рівнів, власники, а також працівники, які є виконавцями оперативних завдань забезпечення фінансової безпеки. Суб'єкти управління фінансовою безпекою виконують поставлені функції з урахуванням визначених фінансових інтересів, а також цілей та завдань, які поставлені загальною системою фінансового управління підприємством. Всі дії суб'єктів управління фінансовою безпекою підприємства мають бути підпорядковані певним принципам.

Управління фінансовою безпекою підприємства здійснюється за допомогою інструментів оцінювання фінансової безпеки. Інструментами оцінювання виступає набір індикаторів (показників), значення яких свідчать про задовільний чи незадовільний рівень фінансової безпеки суб'єкта господарювання. Оцінювання рівня фінансової безпеки підприємства являє собою процес аналізу фінансового стану та основних результатів фінансової діяльності підприємства з метою визначення рівня захищеності його фінансових інтересів від загроз і виявлення резервів його поліпшення. Відповідно, інструменти оцінки фінансової безпеки базуються на оцінці та аналізі фінансового стану підприємства та його визначальних складових. На рисунку 1.3 представлено найбільш поширені напрями аналізу та оцінки фінансової безпеки підприємства.

Загальний оцінка фінансового стану підприємства є початковим етапом визначення рівня фінансової безпеки. Вказана оцінка є досить поверхневою та ґрунтується на здійсненні горизонтального, вертикального та порівняльного фінансового аналізу діяльності підприємства. Метою загальної оцінки фінансового стану є відносно простий аналіз динаміки розвитку суб'єкта господарювання та його фінансової безпеки. Зазначена методика передбачає такі етапи: підготовчий, попередній огляд й аналіз фінансової звітності. Її застосування можливе будь-якою зацікавленою особою, яка здатна

інтерпретувати звітність, що є основною інформаційною базою для здійснення оцінки фінансового стану підприємства.

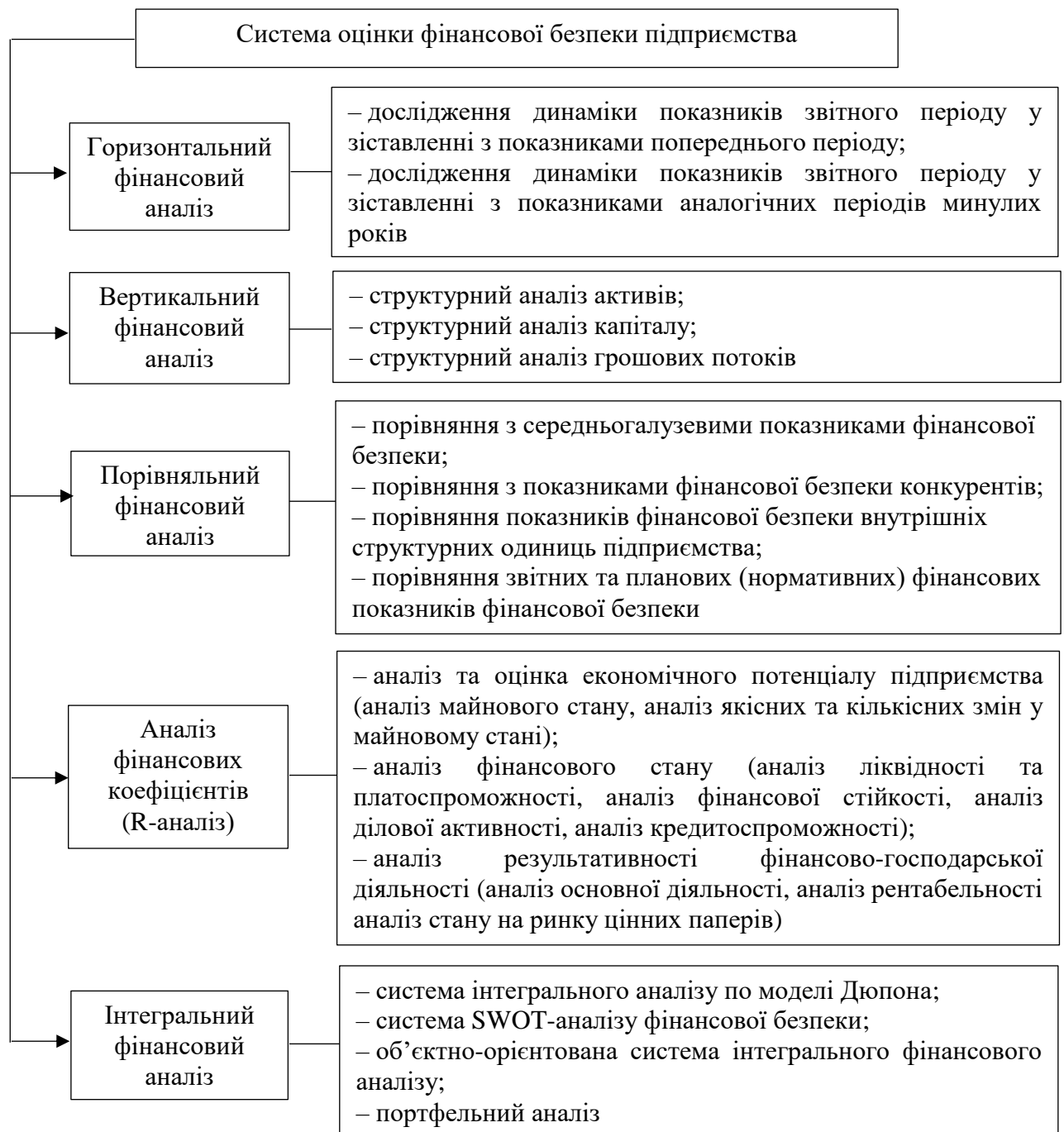

Рисунок 1.3 – Системи оцінки фінансової безпеки на підприємстві

Джерело: узагальнено автором на основі [31, 36]

Поглиблений фінансовий аналіз фінансової безпеки базується на аналізі економічного потенціалу підприємства (аналіз майнового стану, аналіз якісних

та кількісних змін у майновому стані), фінансового стану підприємства (аналіз ліквідності і платоспроможності, ділової активності, фінансової стійкості, кредитоспроможності) та ефективності його діяльності (аналіз рентабельності) у поточному та перспективному періодах. Порядок поглибленого фінансового аналізу охоплює: попередній огляд економічного і фінансового стану підприємства, аналіз та оцінка фінансового потенціалу підприємства, аналіз результативності фінансово-господарської діяльності та чинників, що на неї впливають.

В переважній більшості для оцінки фінансової безпеки підприємства застосовується інтегральний фінансовий аналіз, який дозволяє провести більш глибокий та всебічний аналіз фінансового стану підприємства, оцінити основні сфери фінансової діяльності підприємства і узагальнити отримані дані в один показник.

Таким чином, можна зробити висновки, що управління фінансовою безпекою підприємства являє собою впорядковану сукупність взаємопов'язаних елементів, які утворюють єдину функціональну цілісність, призначену для встановлення та підтримки оптимального рівня фінансової безпеки. Від злагодженості взаємодії даних елементів значною мірою залежать успішність і ефективність функціонування системи управління фінансовою безпекою підприємства.

2 Аналітичне забезпечення управління фінансовою безпекою підприємств енергетичного сектору

2.1 Аналіз сучасного стану діяльності підприємств енергетичного комплексу України

Військові дії на території України суттєво впливають на енергетичний сектор. Військовий конфлікт спричиняє руйнування та пошкодження інфраструктури енергетичного комплексу країни, зменшення виробництва та зниження постачання електроенергії. Головною проблемою є знищення та пошкодження енергетичної інфраструктури під час війни, що призводить до відсутності енергозабезпечення населення та індустрії. Руйнування електростанцій, підстанцій, газопроводів та інших енергетичних об'єктів обмежує доступ до енергії та створює суттєвий вплив на економіку України [40, с. 26].

Відновлення системи передачі електричної енергії, на сьогодні є найбільш складною задачею, яка потребує значних фінансових ресурсів. Внаслідок російського терору, станом на серпень 2023 року, зазнали пошкоджень 42 із 94 високовольтних підстанцій, з яких вдалось швидко відновити лише 29. Значних пошкоджень зазнали силові трансформатори та автотрансформатори великої потужності, які є дорого вартісними та їх складно швидко замінити, навіть у мирний час. Нестача фінансових ресурсів для проведення ремонтних та відновлювальних робіт є значною проблемою для підприємств енергетики. За таких умов та колосальних боргів за споживання електроенергії, існує загрозу фінансової стійкості енергетичного сектору та його фінансової безпеки.

За даними Державної служби статистики України [15], в таблиці 2.1 відображено кількість діючих підприємств постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря станом на кінець 2018-2022 років.

Таблиця 2.1 – Кількість діючих підприємств постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря України в 2018-2022 роках

Показник	Роки				
	2018	2019	2020	2021	2022
Всього суб'єктів господарювання, од.	3352	3139	4360	4278	3547
З них виробництво, передача та розподілення електроенергії, од.; з них:	1495	1592	3646	2530	2121
виробництво електроенергії, од.	998	599	2525	1790	1471
передача електроенергії, од.	63	249	822	67	49
розподілення електроенергії, од.	260	340	72	203	183
торгівля електроенергією, од.	174	404	227	470	418
у % до загального показника кількості суб'єктів господарювання, %	44,6	70,6	83,6	59,1	59,8
З них виробництво газу, розподілення газоподібного палива через місцеві (локальні) трубопроводи, од.	339	17	425	437	342
З них постачання пари, гарячої води та кондиційованого повітря, од.	1518	1530	289	1311	1084

Джерело: побудовано за даними Державної служби статистики України [15]

Протягом 2018-2022 років, кількість підприємств з виробництва, передачі та розподілення електроенергії як зростала, так і знижувалася. На кінець 2018 року виробництво, передачу та розподілення електроенергії здійснювало 1495 підприємств, з них: 66,8 % підприємств здійснювало виробництво електроенергії; 4,2 % – передачу електроенергії; 17,4 % – розподілення електроенергії; 11,6 % – займалися торгівлею електроенергією. На кінець 2022 року, кількість підприємств які здійснювали виробництво, передачу та розподілення електроенергії склали 2121 одиницю, з них: 69,4 % підприємств здійснювали виробництво електроенергії; 2,3 % – займалися передачею

електроенергії; 8,6 % підприємств надавали послуги з розподілення електроенергії; 19,7 % підприємств продавали електроенергію.

Протягом аналізованого періоду, обсяг реалізованої продукції підприємствами що здійснюють виробництво, передачу та розподілення електроенергії зростає, з 514302420,9 тис. грн на кінець 2018 року до 1086036606,0 тис. грн на кінець 2022 року (рисунок 2.1). Це пов'язано зі зростанням обсягів продажу електроенергії на 33 %, що було викликано зростанням попиту на неї. Частка продажів електроенергії на внутрішньому ринку зросла до 99 % на кінець 2022 року, проти 86 % на кінець 2021 року через скорочення експорту.

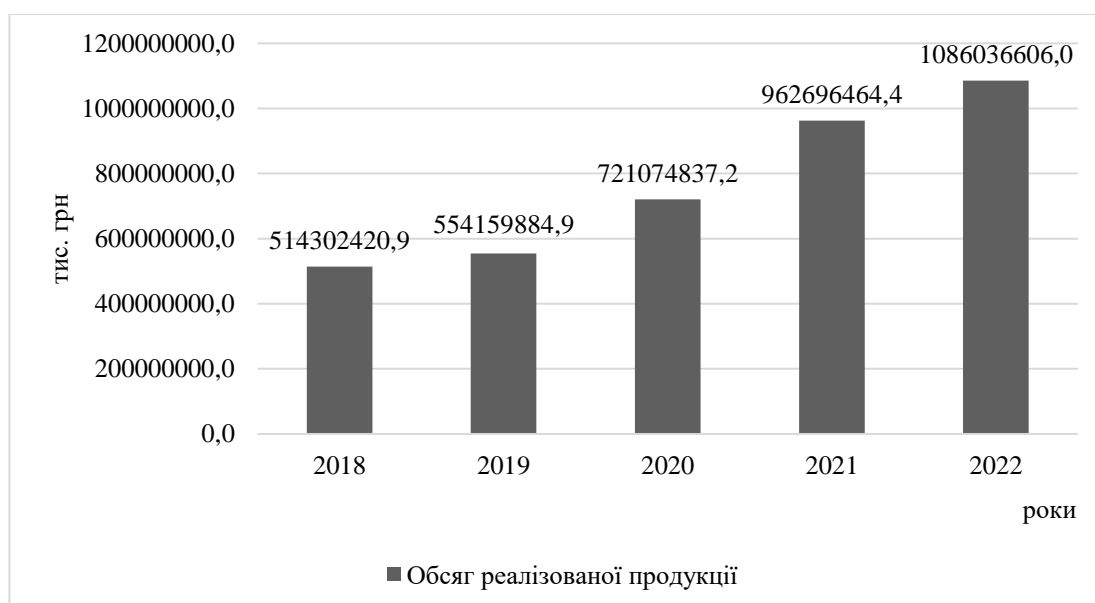

Рисунок 2.1 – Динаміка обсягу реалізованої продукції підприємствами, що здійснюють виробництво, передачу та розподілення електроенергії в 2018-2022 роках

Джерело: побудовано за даними Державної служби статистики України [15]

Зокрема, вартість проданої електроенергії на кінець 2018 року склав 206548331,4 тис. грн. Протягом, аналізованого періоду, вартість реалізованої електроенергії зросла та склала на кінець: 2019 року – 314792357,2 тис. грн; 2020

року – 424977424,4 тис. грн; 2021 року – 575845738,2 тис. грн; 2022 року – 616162541,3 тис. грн.

Починаючи з березня 2022 року Енергетична Система Континентальної Європи та Об'єднана енергетична системи України почали працювати синхронно. В червні 2022 року підприємства енергетичної системи України, розпочали комерційні продажі електроенергії до Румунії та Словаччини на рівні 100 МВт. Пізніше цей обсяг було збільшено до 250 МВт. Додатково енергетичні підприємства експортували електроенергію до Польщі на рівні 210 МВт. Наразі, здійснює розподіл пропускної спроможності міждержавних перетинів до країн ЄС на добових аукціонах, що сприяє додатковому надходженню фінансових ресурсів.

Для фінансової стабілізації діяльності підприємств енергетичного сектору, Кабінет міністрів України поклав спеціальні обов'язки експортерів електроенергії до країн-членів ЄС протягом дії воєнного стану, що регулюється Постановою «Про покладення спеціальних обов'язків на учасників ринку електричної енергії, що здійснюють операції з експорту електричної енергії, для забезпечення загальносуспільних інтересів у процесі функціонування ринку електричної енергії протягом дії воєнного стану» № 775, від 07.07.2022 р. [34]. За цим механізмом експортери сплачують гарантованому покупцю за послугу із забезпечення безпеки постачання електричної енергії, вартість яких становить 80 % від вартості доходів з експорту електроенергії. З доходів експортера виключаються витрати на: послуги оперативно-технологічного управління, передачі електричної енергії, затрати на доступ до фізичного права на передачу пропускної спроможності з обох сторін кордону. При цьому, дохід експортера існує у разі позитивної різниці між ціною на ринках «на добу наперед» країни-імпортера та України за відповідний розрахунковий місяць. Таке фінансове навантаження на експортерів не знизило зацікавленість до української електроенергії та сприяло покращенню доходів енергетичних підприємств від продажу електроенергії в країни ЄС.

Окрім того, уряд затвердив цільове спрямування коштів, які отримані оператором системи передачі електроенергії від розподілу пропускної спроможності міждержавного перетину. Кошти від передачі електроенергії використовуються для таких цілей [16]:

– 10 % на технічне обслуговуванням та інвестиції в систему передачі електроенергії, погашення заборгованості за договорами з доступу до пропускної спроможності міждержавного перетину;

– 45 % на погашення заборгованості оператором системи передачі на балансуєчому ринку. Виробники, що експлуатують ТЕС і ТЕЦ, зобов'язані спрямувати такі кошти на закупівлю палива чи на проведення ремонтних робіт для забезпечення опалювального сезону 2022-2023 років;

– 45 % на погашення заборгованості оператором системи передачі перед гарантованим покупцем в рамках механізму покладання спеціальних обов'язків на учасників ринку електричної енергії, що здійснюють операції з експорту електричної енергії. Гарантований покупець зобов'язаний перерахувати такі кошти атомній і «зеленій» генерації пропорційно до заборгованості. Кошти, отримані оператором системи передачі від розподілу пропускної спроможності міждержавного перетину, використовуються для таких цілей: 50 % на погашення заборгованості оператором системи передачі на балансуєчому ринку; 50% – на погашення заборгованості оператором системи передачі за механізмом покладання спеціальних обов'язків для відновлювальних джерел енергії.

Запроваджений механізм покликаний покращити фінансовий стан енергетичного комплексу України, а також фінансово-економічні спроможності та джерела фінансування енергетичних підприємств.

В таблиці 2.2 наведено динаміку чистого прибутку (збитку) підприємств які здійснюють виробництво, передачу та розподілення електроенергії в Україні з розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства за 2018-2022 роки.

Чистий прибуток підприємств енергетичного сектору в динаміці характеризується динамічною тенденцією. На кінець 2018 року підприємства енергетики отримали прибутки в розмірі 15404283,9 тис. грн. На кінець 2019

року, прибутковість діяльності підприємств енергетичного сектору зменшилася на 2311429,2 тис. грн та склала 13092854,7 тис. грн. В 2020 році підприємства, які здійснюють виробництво, передачу та розподілення електроенергії отримали значні збитки, в розмірі 63968794,5 тис. грн. Проте протягом 2021 року діяльність підприємств покращилася за рахунок збільшення тарифів на енергоносії для населення, а прибутки отримані на кінець року склали 49800095,6 тис. грн та суттєво зросли, в порівнянні з аналогічним періодом попереднього року.

Таблиця 2.2 – Чистий прибуток (збиток) підприємств які здійснюють виробництво, передачу та розподілення електроенергії з розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства за 2018-2022 роки

Показник	Роки				
	2018	2019	2020	2021	2022
Всього:					
чистий прибуток (збиток) підприємств, тис. грн, у т.ч.	15404283,9	13092854,7	-63968794,5	49800095,6	-71742345,6
чистий прибуток (збиток) великих підприємств, тис. грн	2525654,9	1503304,4	-32768719,2	21141381,0	-18359398,0
чистий прибуток (збиток) середніх підприємств, тис. грн	11675996,6	8452332,9	-12623593,3	19320374,9	-19375584,4
чистий прибуток (збиток) малих підприємств, тис. грн,	1202632,4	3137217,4	-18576482,0	9338339,7	-34007363,2
з них чистий прибуток (збиток) мікропідприємств, тис. грн, з них:	-261257,1	267339,9	-6893643,0	1444602,1	-7610473,4
підприємства які одержали прибуток					
% до загальної кількості підприємств	45,9	53,1	40,9	63,8	40,3
фінансовий результат, тис. грн	22734464,5	29745282,1	14489364,6	61424152,8	33739604,4
підприємства які одержали збиток					
% до загальної кількості підприємств	54,1	46,9	59,1	36,2	59,7
фінансовий результат, тис. грн	7330180,6	16652427,4	78458159,1	11624057,2	105481950,0

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України [15]

На кінець 2022 року фінансові результати діяльності підприємств енергетичного сектору України характеризуються негативною тенденцією до спадання, яку можна порівняти з 2020 роком. В 2022 році підприємства енергетичного комплексу отримали значний збиток від результатів діяльності в сумі 71742345,6 тис. грн. Здійснивши аналіз діяльності енергетичних підприємств з розподілом на великі, середні, малі, варто відзначити збитковість їх діяльності. Так, на кінець 2022 року збиток великих підприємств які здійснюють виробництво, передачу та розподілення електроенергії склав 18359398,0 тис. грн. Тоді як, збиток середніх підприємств енергетичної галузі склав 19375584,4 тис. грн. В свою чергу, збитковість малих підприємств енергетичного сектору, на кінець 2022 року склала 34007363,2 тис. грн. Варто відзначити, що збитковість діяльності підприємств в 2022 році пов'язана з військовими діями на території України та втратами які зазнала енергетична інфраструктура внаслідок постійних обстрілів.

На рисунку 2.2 наведено частку підприємств енергетичного сектору, які отримали прибутки та збитки протягом 2018-2022 років.

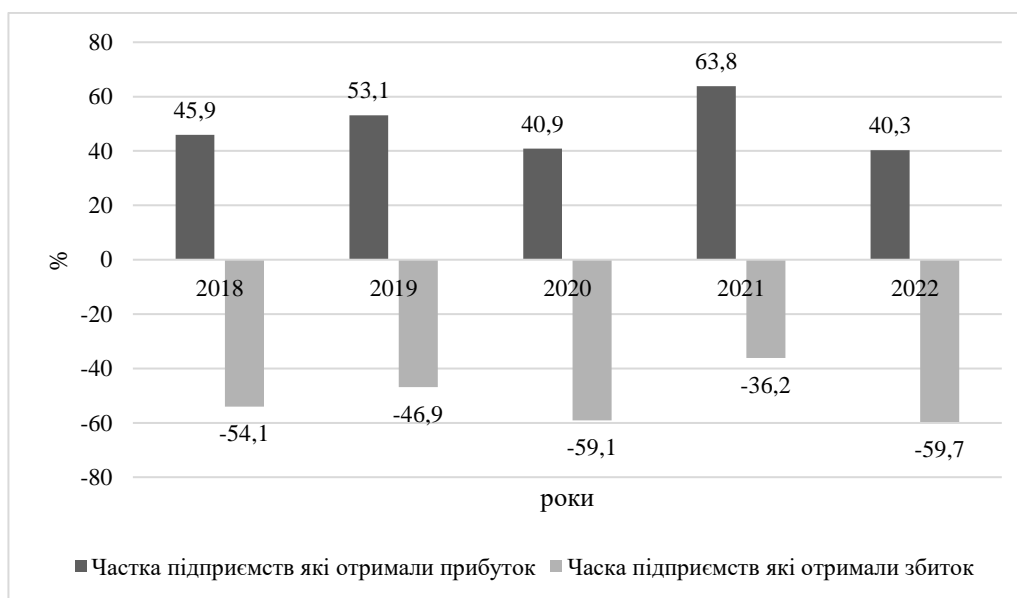

Рисунок 2.2 – Частка підприємств які отримали прибуток (збиток) від діяльності пов'язаною з виробництвом, передачею та розподіленням електроенергії

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України [15]

В 2018-2022 роках частка підприємств електроенергетичного сектору України, діяльність яких була прибутковою коливалася в межах 40,3 % - 63,8 %. Найбільша питома вага підприємств які отримали прибутки від діяльності пов'язаною з виробництвом, передачею та розподіленням електроенергії була в 2021 році та склала 63,8 %. В цьому ж році 36,2 % підприємств електроенергетичного сектору була збитковою. Найнижчий показник частки прибуткових підприємств був в 2022 році, який склав 40,3 %. В 2022 році 59,7 % підприємств з виробництва, передачі та розподілення електроенергії отримали збитки. Діяльність підприємств електроенергетики в 2022 році, можна порівняти з діяльністю підприємств на кінець 2020 року. Частка електроенергетичних підприємств діяльність яких була прибутковою склала 40,9 %. Тоді як збитки отримали 59,1 % підприємств України, основна діяльність яких пов'язана з виробництвом, передачею та розподіленням електроенергії.

За даними YouControl [23], з тисячі найбільших підприємств України, за отриманими доходами на кінець 2022 року, переважна більшість з них належать до галузі паливно-енергетичного комплексу. Більше ніж 100 компаній серед найбільших за отриманою виручкою діє саме у секторі електроенергетики. Чистий дохід найбільших підприємств електроенергетики на кінець 2022 року склав 1040,0 млрд грн або 17,3 % від загальної кількості найбільш прибуткових підприємств України та посіли друге місце за підприємствами нафтогазового сектору. До найбільших енергетичних підприємств України входять: НЕК «Укренерго», ПРАТ «Укргідроенерго», НАЕК «Енергоатом», ДП «Регіональні електричні мережі», група ДТЕК. Проте, навіть за отриманих доходів діяльність електроенергетичних підприємств зазнає багато втрат, які пов'язані з руйнуванням інфраструктури. Окрім того, значних збитків зазнають й виробники електроенергії з відновлюваних джерел. Близько 13 % потужностей сонячної генерації знаходяться на окупованих територіях, а 8 % були пошкоджені або знищені; близько 80% вітрогенерації окуповано і частина пошкоджена через обстріли; 2% біоенергетичних потужностей знаходяться під окупацією, а також відомо про принаймні 4 біогазові заводи, що зазнали руйнувань [16].

Тому варто зауважити, що без допомоги європейських країн фінансовий стан та фінансова безпека українських підприємств енергетики матиме кризові наслідки. Відновлення зруйнованої в ході бойових дій електроенергетичної інфраструктури та здійснення структурної модернізації вимагатимуть різкого збільшення обсягів інвестування. Проте в умовах бойових дій інфраструктурні об'єкти енергетики є малопривабливими для інвесторів. У разі збереження високих безпекових ризиків у середньостроковому періоді інвестиційна криза може стати затяжною, тоді як коштів державного бюджету та міжнародних організацій може не вистачити для відновлення критичної інфраструктури енергетичного сектору.

2.2 Аналіз фінансово-господарської діяльності АТ «Хмельницькобленерго» в 2020-2022 роках

Акціонерне товариство «Хмельницькобленерго» зареєстрована 01.06.1999 року за юридичною адресою: місто Хмельницький, вул. Храновського 11/А. АТ «Хмельницькобленерго» – державний оператор системи розподілу, 70,0089 % акцій якого належать державі, в особі державного Акціонерного товариства «Українські розподільчі мережі», ПрАТ «Рівнеобленерго» – 11,4657 %, ДТЕК ГРІДС Б.В. (Нідерланди) – 6,7 % та іншим юридичним і фізичним особам. Дочірньою компанією є ТОВ «Хмельницькенергозбут». Розмір статутного капіталу товариства складає 33637840,00 грн. Основним видом діяльності підприємства є розподілення електроенергії споживачам. До складу АТ «Хмельницькобленерго» входять відокремлені підрозділи районних РЕМ Хмельницької області, а також Старосинявський цех централізованого ремонту та навчально-лікувальний комплекс санаторій-профілакторій «Яблуневий сад». Підприємство охоплює 80 % сфери розподілу електроенергії в Хмельницькому регіоні, обслуговуючи більше ніж 570 тисяч побутових

споживачів та 20 тисяч комерційних і промислових клієнтів. З 2020 року в рамках підписаного меморандуму між Міністерством енергетики України та найбільшою енергетичною компанією Південної Кореї КТ «Corporation», акціонерне товариство «Хмельницькобленерго» реалізує два пілотних проекти «розумних мереж» у Хмельницькій області. В рамках співпраці, протягом 2020-2021 років, покращено енергоефективність, впроваджено технології зі штучним інтелектом і великими даними.

На основі фінансової звітності АТ «Хмельницькобленерго» (додатки А, Б, В, Г), проведемо оцінку та аналіз фінансово-господарської діяльності товариства за 2020-2022 роки. В таблиці 2.3 наведено аналіз складу та структури активів АТ «Хмельницькобленерго» в 2020-2022 роках.

В 2020 році основну частку в загальній структурі активів АТ «Хмельницькобленерго» склали основні засоби. Їх питома вага в 2020 році становила 83,66 %. Всі інші статті балансу підприємства займали незначну частку в загальній структурі активів АТ «Хмельницькобленерго». Зокрема, питома вага запасів товариства, на кінець 2020 року, склала 4,57 %; дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги склала 5,86 %; дебіторська заборгованість за виданими авансами – 2,22 %; гроші та їх еквіваленти – 2,85 %; інші оборотні активи – 0,4 %. Частка інших статей балансу підприємства, коливалася в межах 0,01% – 0,32 %.

На кінець 2021 року, найбільшу частку в структурі активів АТ «Хмельницькобленерго» займали, як і в попередньому році, основні засоби. Питома вага яких, зросла, в порівнянні з попереднім роком, на 0,1 в.п. та склала 83,76 %. Частка нематеріальних активів, на кінець 2020 року склала 0,36 % та зросла, протягом року на 0,04 в.п. Питома вага запасів підприємства, на кінець 2021 року зменшилася, в порівнянні з 2020 роком, на 0,45 в.п. та склала 4,12 %. В 2021 році, частка дебіторської заборгованості товариства за продукцію, товари, роботи, послуги, в загальній структурі активів склала 5,67 % та зменшилася, в порівнянні з 2020 роком на 0,18 в.п. Частка дебіторської заборгованості підприємства за виданими авансами, на кінець 2021 року склала 2,43 % та зросла,

протягом року, на 1,14 в.п. Питома вага грошових коштів АТ «Хмельницькобленерго» в 2021 році, в порівнянні з відповідним періодом 2020 року, зросла на 0,1 в.п. та склала 2,95 %.

Таблиця 2.3 – Аналіз складу та структури активів АТ «Хмельницькобленерго» в 2020-2022 роках

Показник	2020 рік, тис. грн	2021 рік, тис. грн	2022 рік, тис. грн	Частка у активах			Зміни в структурі, в.п.	
				2020 рік,%	2021 рік,%	2022 рік,%	2021/2020	2022/2021
Необоротні активи								
Нематеріальні активи	8554	10689	13034	0,32	0,36	0,25	0,04	-0,11
Основні засоби	2265898	2482034	4768364	83,66	83,76	90,27	0,10	6,51
Усього необоротних активів	2274452	2492723	4781398	83,98	84,12	90,52	0,14	6,39
Оборотні активи								
Запаси	123751	122026	125316	4,57	4,12	2,37	-0,45	-1,75
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	158639	168109	236172	5,86	5,67	4,47	-0,18	-1,20
Дебіторська заборгованість за виданими авансами	60113	71888	60447	2,22	2,43	1,14	0,21	-1,28
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	15	397	10	0,00	0,01	0,00	0,01	-0,01
Інша поточна дебіторська заборгованість	2852	2263	771	0,11	0,08	0,01	-0,03	-0,06
Поточні фінансові інвестиції	200	200	200	0,01	0,01	0,00	0,00	0,00
Гроші та їх еквіваленти	77089	87372	45493	2,85	2,95	0,86	0,10	-2,09
Інші оборотні активи	10699	18042	32388	0,40	0,61	0,61	0,21	0,00
Усього оборотних активів	433358	470297	500797	16,00	15,87	9,48	-0,13	-6,39
Необоротні активи утримувані для продажу, та групи вибуття								
Необоротні активи утримувані для продажу, та групи вибуття	566	190	190	0,02	0,01	0,00	-0,01	-0,01
Баланс	2708376	2963210	5282385	100,00	100,00	100,00	0,00	0,00

Джерело: пораховано за даними звітності підприємства (додаток А).

Питома вага інших оборотних активів підприємства на кінець 2021 року зросла на 0,21 в.п. та склала 0,61 % від загальної структури активів підприємства. Частка необоротні активів утримуваних для продажу, та групи вибуття склала 0,01 %, від загальної вартості активів підприємства.

В 2022 році, як і в двох попередніх періодах, найбільшу частку у структурі активів АТ «Хмельницькобленерго» склали основні засоби, частка яких зросла протягом року на 6,51 в.п. та склала 90,27 %. Питома вага запасів підприємства, на кінець 2022 року склала 2,37 % та зменшилася протягом року на 1,75 в.п. Частка дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги зменшилася на 1,20 в.п. та склала 4,47 %. Питома вага дебіторська заборгованість за виданими авансами на кінець року склала 1,14 % та зменшилася, в порівнянні з 2021 роком, на 1,28 в.п. Частка грошових коштів та їх еквівалентів в загальній структурі підприємства в 2022 році склала лише 0,86 %, що на 2,09 в.п. менше, ніж у 2021 році. На рисунку 2.3 відображено узагальнену структуру активів АТ «Хмельницькобленерго» в 2020-2022 роках.

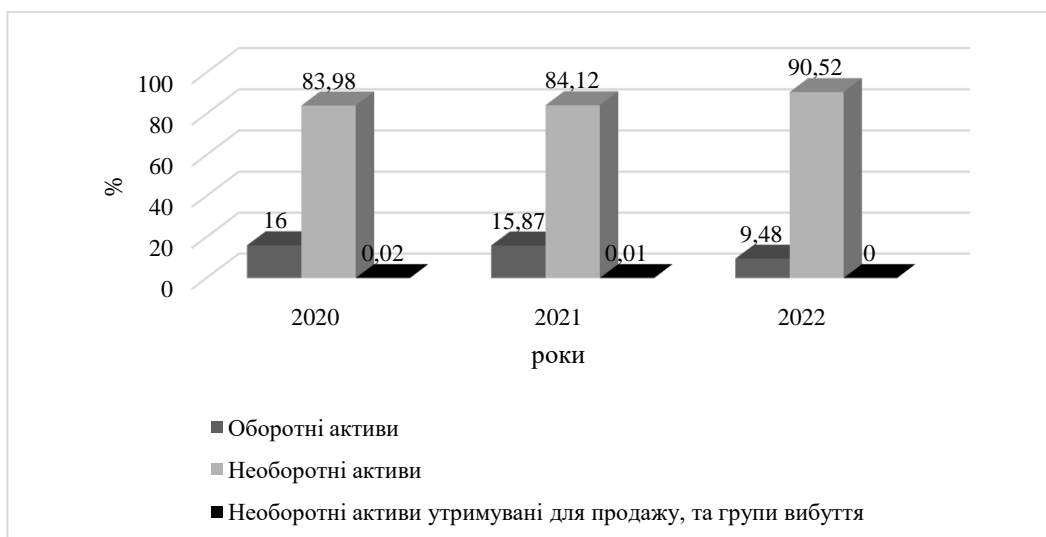

Рисунок 2.3 – Структура активів АТ «Хмельницькобленерго» у 2020-2022 роках

Джерело: побудовано за даними таблиці 2.3.

Протягом 2020-2022 років в загальній структурі активів АТ «Хмельницькобленерго» переважали необоротні активи, які склалися з

основних засобів. Частка необоротних активів підприємства, на кінець 2020 року, склала 83,98 %. Протягом 2021-2022 років, питома вага необоротних активів акціонерного товариства зросла, в порівнянні з 2020 роком на 0,14 та 6,39 в.п. Частка необоротних активів підприємства, на кінець 2021 року склала 84,12 %, 2022 року – 90,52 %. Питома вага оборотних активів, в загальній структурі активів АТ «Хмельницькобленерго», на кінець 2020 року склала 16,0 %. На кінець 2021 року частка оборотних активів підприємства склала 15,87 %, що на 0,13 в.п. менше, ніж в 2020 році. Питома вага оборотних активів товариства, на кінець 2022 року склала 9,48 %. Протягом 2022 року, частка оборотних активів зменшилася на 6,39 в.п., в порівнянні з 2021 роком. На основі проведеного аналізу структури активів АТ «Хмельницькобленерго», варто відзначити, що активи підприємства складаються з основних засобів, що є характерним для діяльності підприємств енергетичного сектору.

В таблиці 2.4 здійснено порівняльний аналіз абсолютних та відносних змін активів АТ «Хмельницькобленерго» в 2020-2022 роках.

Активи АТ «Хмельницькобленерго» протягом 2020-2022 роки суттєво зросли, з 2708376 тис. грн до 5282385 тис. грн. Зростанню активів підприємства, сприяло збільшення основних засобів. На кінець 2020 року основні засоби підприємства склали 2265898 тис. грн. Протягом 2021 року, вартість основних засобів зросла на 216136 тис. грн або 9,54 % та склала 2482034 тис. грн. На кінець 2022 року вартість основних засобів АТ «Хмельницькобленерго» збільшилася на 2286330 тис. грн або 92,12 % та склала 4768364 тис. грн.

Нематеріальні активи АТ «Хмельницькобленерго» на кінець 2020 року склали 8554 тис. грн. Протягом 2021 року загальна вартість нематеріальних активів товариства зросла на 2135 тис. грн або 24,96 % та склали 10689 тис. грн на кінець 2021 року. Нематеріальні активи підприємства на кінець 2022 року склали 13034 тис. грн та зросли, в порівнянні з аналогічним періодом попереднього року, на 2345 тис. грн або 21,94 %.

В 2020 році вартість запасів товариства становила 123751 тис. грн. Протягом 2021 року вартість запасів зменшилася, в порівнянні з 2020 роком, на

1,39 % або 1725 тис. грн та склали 122026 тис. грн. На кінець 2022 року, запаси АТ «Хмельницькобленерго» зросли, в порівнянні з аналогічним періодом попереднього року на 2,7 % або 3290 тис. грн і склали 125316 тис. грн.

Таблиця 2.4 – Аналіз абсолютних та відносних змін активів АТ «Хмельницькобленерго» в 2020-2022 роках

Показник	2020 рік, тис. грн	2021 рік, тис. грн	2022 рік, тис. грн	Абсолютне відхилення (+,-) тис. грн		Відносне відхилення (приріст / зменшення), %	
				2021/2020 pp.	2022/2021 pp.	2021/2020 pp.	2022/2021 pp.
Необоротні активи							
Нематеріальні активи	8554	10689	13034	2135	2345	24,96	21,94
Основні засоби	2265898	2482034	4768364	216136	2286330	9,54	92,12
Усього необоротних активів	2274452	2492723	4781398	218271	2288675	9,60	91,81
Оборотні активи							
Запаси	123751	122026	125316	-1725	3290	-1,39	2,70
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	158639	168109	236172	9470	68063	5,97	40,49
Дебіторська заборгованість за виданими авансами	60113	71888	60447	11775	-11441	19,59	-15,92
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	15	397	10	382	-387	2546,67	-97,48
Інша поточна дебіторська заборгованість	2852	2263	771	-589	-1492	-20,65	-65,93
Поточні фінансові інвестиції	200	200	200	0	0	0,00	0,00
Гроші та їх еквіваленти	77089	87372	45493	10283	-41879	13,34	-47,93
Інші оборотні активи	10699	18042	32388	7343	14346	68,63	79,51
Усього оборотних активів	433358	470297	500797	36939	30500	8,52	6,49
Необоротні активи утримувані для продажу, та групи вибуття							
Необоротні активи утримувані для продажу, та групи вибуття	566	190	190	-376	0	-66,43	0,00
Баланс	2708376	2963210	5282385	254834	2319175	9,41	78,27

Джерело: пораховано за даними звітності підприємства (додаток А).

Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги на кінець 2020 року склала 158639 тис. грн. Протягом 2021 року, обсяг дебіторської заборгованості АТ «Хмельницькобленерго» за продукцію, товари, роботи, послуги зросла на 9470 тис. грн або 5,97 % та склав 168109 тис. грн. На кінець 2022 року, в порівнянні з 2021 роком, дана стаття активу балансу АТ «Хмельницькобленерго» зросла на 68063 тис. грн або 0,49 % та склала 236172 тис. грн. А

Абсолютне значення дебіторської заборгованості товариства за виданими авансами в 2020 році склала 60113 тис. грн. В 2021 році, дебіторська заборгованість за виданими авансами зросла на 11775 тис. грн або 19,59 % та склала 71888 тис. грн. Протягом 2022 року, дебіторська заборгованість підприємства за виданими авансами, зменшилася на 11441 тис. грн або 15,92 % та склала 60447 тис. грн.

Вартість дебіторської заборгованості АТ «Хмельницькобленерго» за розрахунками з бюджетом, на кінець 2020 року склала 15 тис. грн. Протягом 2021 року дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом зросла на 382 тис. грн або 2546,67 % та склала 397 тис. грн. На кінець 2022 року даний показник зменшився на 387 тис. грн або 97,48 % та склав 10 тис. грн.

Інша поточна дебіторська заборгованість АТ «Хмельницькобленерго» на кінець 2020 року склала 2852 тис. грн. Протягом 2021 року значення показника зменшилася на 589 тис. грн або 20,65 % та склало 2263 тис. грн. В 2022 році інша поточна дебіторська заборгованість склала 771 тис. грн та зросла протягом року, на 1492 тис. грн або 65,83 %.

Поточні фінансові інвестиції АТ «Хмельницькобленерго» в 2020-2022 роках склала 200 тис. грн, а її значення було незмінним протягом аналізованого періоду.

На кінець 2020 року грошові кошти та їх еквіваленти склали 77089 тис. грн. Протягом 2021 року, сума грошових коштів та їх еквівалентів зросла на 13,34 % або 10283 тис. грн та склала 87372 тис. грн. На кінець 2022 року вартість

грошових коштів АТ «Хмельницькобленерго» зменшилася на 47,93 % або на 10283 тис. грн і склала 45493 тис. грн.

Інші оборотні активи підприємства на кінець 2020 року склали 10699 тис. грн. Їх вартість, протягом 2021 року склала 18042 тис. грн та зросла на 7343 тис. грн або 68,63 %. На кінець 2022 року, вартість інших оборотних активів АТ «Хмельницькобленерго» зросла на 14346 тис. грн або 79,51 % та склала 32388 тис. грн.

Необоротні активи утримувані для продажу та групи вибуття в 2020 року склали 566 тис. грн. На кінець 2021 року вартість необоротних активів утримуваних для продажу та групи вибуття АТ «Хмельницькобленерго» зменшилася на 376 тис. грн або 66,43 % та склала 190 тис. грн. На кінець 2022 року даний показник не змінився та залишився на рівні 2021 року.

Загальний обсяг оборотних активів АТ «Хмельницькобленерго» в 2020 році склав 433358 тис. грн. Протягом 2021 року загальна вартість оборотних активів підприємства зросла на 8,52 % або 36939 тис. грн та склала 470297 тис. грн. В 2022 році в порівнянні з 2021 роком, загальний обсяг оборотних активів підприємства збільшився на 6,49 % або 30500 тис. грн та склав 500797 тис. грн.

Загальний обсяг необоротних активів товариства протягом 2020-2022 року зріс з 2274452 тис. грн до 4781398 тис. грн. На кінець 2020 року їх вартість склала 2274452 тис. грн. Протягом 2021 року активи АТ «Хмельницькобленерго» зросли на 9,6 % або 218271 тис. грн та склали 2492723 тис. грн. На кінець 2022 року, обсяг необоротних активів акціонерного товариства склала 4781398 тис. грн та зросла на 91,81 % або 2288675 тис. грн.

Загальний обсяг активів АТ «Хмельницькобленерго» на кінець 2020 року склав 2708376 тис. грн. На кінець 2021 року, вартість активів товариства зросла, в порівнянні з аналогічним періодом попереднього року, на 254834 тис. грн або 9,41 % та склала 2963210 тис. грн. На кінець 2022 року загальна вартість активів підприємства склала 5282385 тис. грн та зросла, протягом року на 2319175 тис. грн або 78,27 %. На рисунку 2.4 представлено динаміку активів АТ «Хмельницькобленерго» в 2020-2022 роках.

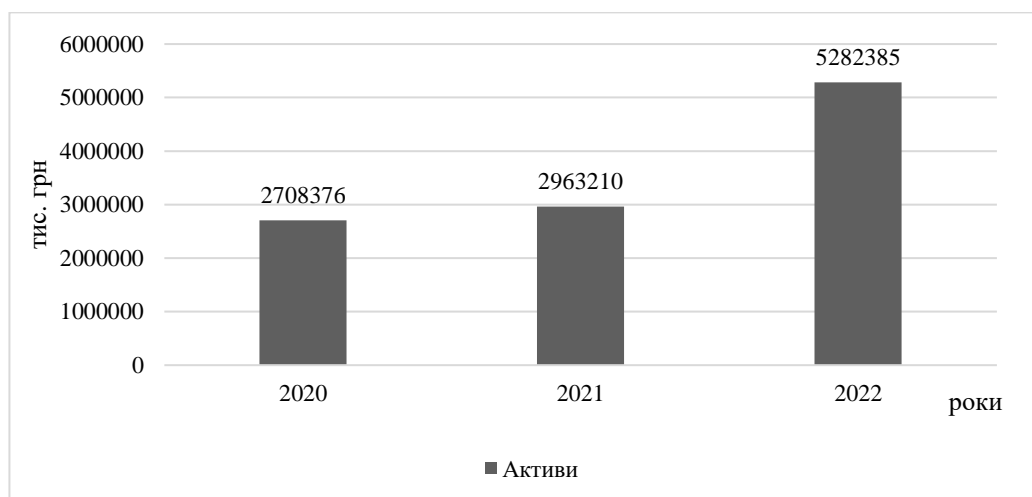

Рисунок 2.4 – Динаміка активів АТ «Хмельницькобленерго» у 2020-2022 роках

Джерело: побудовано за даними таблиці 2.4

За даними фінансової звітності АТ «Хмельницькобленерго» (додаток А), в таблиці 2.5 здійснено аналіз джерел фінансування діяльності підприємства (пасивів) в 2020-2022 роках. В 2020 році найбільшу частку в джерелах фінансування діяльності АТ «Хмельницькобленерго» склав капітал у дооцінках – 49,87 %. Питома вага зареєстрованого (пайового) капіталу підприємства склала, на кінець 2020 року 1,24 %. Частка додаткового капіталу підприємства в загальній структурі пасивів підприємства склала 6,52 %. Питома вага нерозподіленого прибутку, в 2020 році склала 17,73 %. Частка довгострокових зобов'язань та забезпечення склала 6,33 % від загальної структури пасивів підприємства. Серед поточних зобов'язань і забезпечень АТ «Хмельницькобленерго» найбільшу частку в 2020 році склала поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами – 6,46 %. В 2020 році частка поточної кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги склала 3,65 %; за розрахунками з бюджетом склала 1,41 %, за розрахунками з оплати праці – 1,79 %. В 2020 році в структурі джерел фінансування діяльності АТ «Хмельницькобленерго» переважав власний капітал підприємства, частка якого склала 76,20 %. Питома вага позикового капіталу в 2020 році склала 23,8 %.

Таблиця 2.5 – Аналіз складу та структури пасивів АТ «Хмельницькобленерго»
у 2020-2022 роках

Показник	2020 рік, тис. грн	2021 рік, тис. грн	2022 рік, тис. грн	Частка у пасивах			Зміни в структурі, в.п.	
				2020 рік,%	2021 рік,%	2022 рік,%	2021/2020	2022/2021
Власний капітал								
Зареєстрований (пайовий) капітал	33638	33638	33638	1,24	1,14	0,64	-0,11	-0,50
Капітал у дооцінках	1350651	1350280	3286635	49,87	45,57	62,22	-4,30	16,65
Додатковий капітал	176698	176698	176698	6,52	5,96	3,35	-0,56	-2,62
Резервний капітал	22642	22642	35590	0,84	0,76	0,67	-0,07	-0,09
Нерозподілений прибуток	480259	587576	494506	17,73	19,83	9,36	2,10	-10,47
Усього власного капіталу	2063888	2170834	4024067	76,20	73,26	76,18	-2,94	2,92
Довгострокові зобов'язання і забезпечення								
Відстроченні податкові зобов'язання	171466	143152	512880	6,33	4,83	9,71	-1,50	4,88
Усього довгострокових зобов'язань	171466	143152	512880	6,33	4,83	9,71	-1,50	4,88
Поточні зобов'язання і забезпечення								
Поточна кредиторська заборгованість: за товари, роботи, послуги	98786	128482	313677	3,65	4,34	5,94	0,69	1,60
за розрахунками з бюджетом	38299	27371	48019	1,41	0,92	0,91	-0,49	-0,01
за розрахунками зі страхування	12251	6975	6961	0,45	0,24	0,13	-0,22	-0,10
за розрахунками з оплати праці	48510	29230	27885	1,79	0,99	0,53	-0,80	-0,46
Поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами	175038	321162	193243	6,46	10,84	3,66	4,38	-7,18
Поточні забезпечення	72684	107336	114952	2,68	3,62	2,18	0,94	-1,45
Інші поточні зобов'язання	27454	28668	40701	1,01	0,97	0,77	-0,05	-0,20
Усього поточних зобов'язань	473022	649224	745438	17,47	21,91	14,11	4,44	-7,80
Баланс	2708376	2963210	5282385	100,00	100,00	100,00	0,00	0,00

Джерело: пораховано за даними звітності підприємства (додаток А).

В 2021 році в загальній структурі джерел фінансування діяльності АТ «Хмельницькобленерго» переважали власні кошти. Їх частка в структурі пасивів склала 73,26 %, та зменшилася на кінець року на 2,94 в.п. Питома вага зареєстрованого (пайового) капіталу підприємства на кінець року склала 1,14 % та зменшилася в порівнянні з 2020 роком, на 0,11 в.п. На кінець 2021 року частка капіталу у дооцінках зменшилася на 4,3 в.п. та склала 45,57 %. Питома вага додаткового капіталу АТ «Хмельницькобленерго» в 2021 році склала 5,96 % та зменшилася в порівнянні з попереднім періодом на 0,56 в.п. Питома вага нерозподіленого прибутку товариства склала 19,83 %, його частка зросла на 2,1 в.п. Питома вага позикового капіталу АТ «Хмельницькобленерго» в загальній структурі джерел фінансування товариства, в 2021 році, склала 26,74 %. З яких на довгострокові зобов'язання припадає 4,83 %. Тоді як 21,91 % складають поточні зобов'язання підприємства, а саме поточна кредиторська заборгованість за: товари, роботи, послуги – 4,34 %; розрахунками з бюджетом – 0,92 %; розрахунками зі страхування – 0,24 %; розрахунками з оплати праці – 0,99 %; одержаними авансами – 10,84 %. Протягом 2021 року, частка поточних забезпечень АТ «Хмельницькобленерго» зросла, в порівнянні з попереднім роком, на 0,94 в.п. та склала 3,62 %. Питома вага інших поточних зобов'язань підприємства зменшилася, на кінець 2021 року, на 0,05 в.п. та склала 0,97 %.

На кінець 2022 року, найбільшу частку в джерелах фінансування діяльності АТ «Хмельницькобленерго» склав капітал у дооцінках, частка якого склала 62,22 % та зросла, в порівнянні з попереднім роком на 16,65 в.п. В той час, частка інших статей власного капіталу в загальній структурі пасивів підприємства зменшилася на кінець 2022 року, зокрема: частка додаткового капіталу на 2,62 в.п.; частка резервного капіталу на 0,09 в.п.; частка зареєстрованого пайового капіталу на 0,5 %; частка нерозподіленого прибутку на 10,47 %.

На кінець 2022 року частка довгострокових зобов'язань АТ «Хмельницькобленерго» склала 9,71 % та зросла, в порівнянні з аналогічним періодом попереднього року на 4,88 в.п.

Частка поточних зобов'язань підприємства, на кінець 2022 року зменшилася, в порівнянні з 2021 роком, на 7,8 в.п. та склала 14,11 %. Питома вага поточної кредиторської заборгованості підприємства за товари, роботи, послуги зросла на 1,6 в.п. та склала 5,94 %. Питома вага кредиторської заборгованості за розрахунками з бюджетом, на кінець 2022 році зменшилася на 0,01 в.п. та склала 0,91 %. Протягом 2022 року, питома вага поточної кредиторської заборгованості за розрахунками зі страхування зменшилася на 0,01 в.п. та склала 0,13 %. На кінець 2022 року зменшилася частка поточної кредиторської заборгованості за розрахунками з оплати праці, а саме на 0,46 в.п. та склала 0,53 %. Питома вага поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами, на кінець 2022 року склала 3,66 % та зменшилася, в порівнянні з аналогічним періодом 2021 року на 7,18 в.п. Питома вага поточних забезпечень АТ «Хмельницькобленерго» в 2022 році склала 2,18 % та зменшилася протягом року на 1,45 в.п. Частка інших поточних зобов'язань акціонерного підприємства, в загальній структурі пасивів АТ «Хмельницькобленерго» на кінець 2022 року склала 0,77 %, та зменшилася, в порівнянні з аналогічним періодом 2021 року на 0,2 в.п.

Варто відмітити, що протягом 2022 року у структурі джерел фінансування діяльності АТ «Хмельницькобленерго» переважав власний капітал, питома вага якого склала 76,18 %, що на 2,92 в.п. більше, в порівнянні з 2021 роком. Частка позикового капіталу, в загальній структурі джерел фінансування діяльності підприємства, на кінець 2022 року склала 14,11 %, та зменшилася, в порівнянні з 2021 роком на 7,8 в.п. Питома вага довгострокових зобов'язань, цільового фінансування та забезпечення АТ «Хмельницькобленерго» в 2022 році склала 9,71 % та збільшилася, в порівнянні з аналогічним періодом попереднього року на 4,88 в.п.

На рисунку 2.5 відображено структуру капіталу Акціонерного товариства «Хмельницькобленерго» у 2020-2022 роках. За результатами аналізу пасивів підприємства, варто відзначити, що в аналізованому періоді, діяльність підприємства фінансується за рахунок власного капіталу, що свідчить про

високий рівень фінансової безпеки, що забезпечується його фінансовою стабільністю і незалежністю від зовнішніх джерел фінансування.

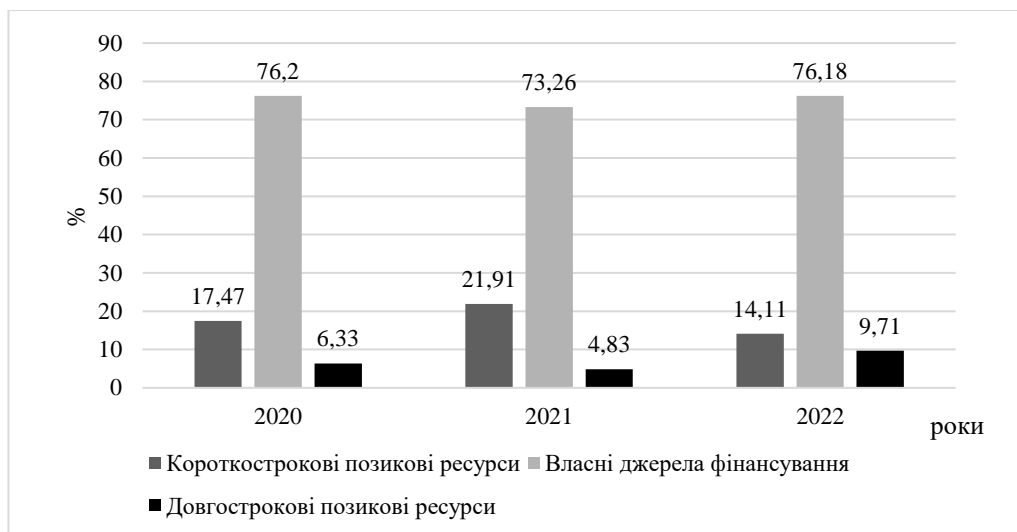

Рисунок 2.5 – Структура капіталу АТ «Хмельницькобленерго» у 2020-2022 роках

Джерело: побудовано за даними таблиці 2.5

В таблиці 2.6 наведено аналіз динаміки основних статей пасивів АТ «Хмельницькобленерго» в 2020-2022 роках.

Протягом 2020-2022 років зареєстрований (пайовий) капітал акціонерного товариства не змінювався та становив 33638 тис. грн. На кінець 2020 року, абсолютна вартість капіталу підприємства у дооцінках склала 1350651 тис. грн. Протягом 2021 року, вартість капіталу у дооцінках зменшилася та склала на кінець року 1350280, що менше від попереднього значення показника на 371 тис. грн або 0,03 %. На кінець 2022 року загальна вартість капіталу підприємства у дооцінках суттєво зросла на 1936355 тис. грн або 143,40 % та склала 3286635 тис. грн. Абсолютне значення додаткового капіталу АТ «Хмельницькобленерго» в 2020-2022 роках склало 176698 тис. грн. Балансова вартість резервного капіталу підприємства в 2020-2021 роках склала 22642 тис. грн. На кінець 2022 року його значення зросло на 12948 тис. грн або 57,19 % та склало 35590 тис. грн. На кінець 2020 року вартість нерозподіленого прибутку товариства склала 480259 тис. грн. На кінець 2021 року, його балансова вартість склала 587576 тис. грн.

Таблиця 2.6 – Аналіз динаміки пасиву АТ «Хмельницькобленерго» у 2020-2022 роках

Показник	2020 рік, тис. грн	2021 рік, тис. грн	2022 рік, тис. грн	Абсолютне відхилення (+,-) тис. грн		Відносне відхилення (приріст / зменшення), %.	
				2021/ 2020 рр.	2022/ 2021 рр.	2021/ 2020 рр.	2022/ 2021 рр.
Власний капітал							
Зареєстрований (пайовий) капітал	33638	33638	33638	0	0	0,00	0,00
Капітал у дооцінках	1350651	1350280	3286635	-371	1936355	-0,03	143,40
Додатковий капітал	176698	176698	176698	0	0	0,00	0,00
Резервний капітал	22642	22642	35590	0	12948	0,00	57,19
Нерозподілений прибуток	480259	587576	494506	107317	-93070	22,35	-15,84
Усього власного капіталу	2063888	2170834	4024067	106946	1853233	5,18	85,37
Довгострокові зобов'язання і забезпечення							
Відстроченні податкові зобов'язання	171466	143152	512880	-28314	369728	-16,51	258,28
Усього довгострокових зобов'язань	171466	143152	512880	-28314	369728	-16,51	258,28
Поточні зобов'язання і забезпечення							
Поточна кредиторська заборгованість: за товари, роботи, послуги	98786	128482	313677	29696	185195	30,06	144,14
за розрахунками з бюджетом	38299	27371	48019	-10928	20648	-28,53	75,44
за розрахунками зі страхування	12251	6975	6961	-5276	-14	-43,07	-0,20
за розрахунками з оплати праці	48510	29230	27885	-19280	-1345	-39,74	-4,60
Поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами	175038	321162	193243	146124	-127919	83,48	-39,83
Поточні забезпечення	72684	107336	114952	34652	7616	47,67	7,10
Інші поточні зобов'язання	27454	28668	40701	1214	12033	4,42	41,97
Усього поточних зобов'язань	473022	649224	745438	176202	96214	37,25	14,82
Баланс	2708376	2963210	5282385	254834	2319175	9,41	78,27

Джерело: пораховано за даними звітності підприємства (додаток А).

Протягом 2022 року балансова вартість нерозподіленого прибутку АТ «Хмельницькобленерго» зменшилася на 15,84 % або на 93070 тис. грн та склала 494506 тис. грн. Загальна вартість власного капіталу акціонерного товариства в 2020 році склала 2063888 тис. грн. Протягом 2021 року балансова вартість власного капіталу підприємства зросла на 106946 тис. грн або на 5,18 % та склала 2170834 тис. грн. На кінець 2022 року вартість власного капіталу підприємства склала 4024067 тис. грн та зросла на 1853233 тис. грн або 85,37 %. Динаміка власного капіталу АТ «Хмельницькобленерго» у 2020-2022 роках наведена на рисунку 2.6.

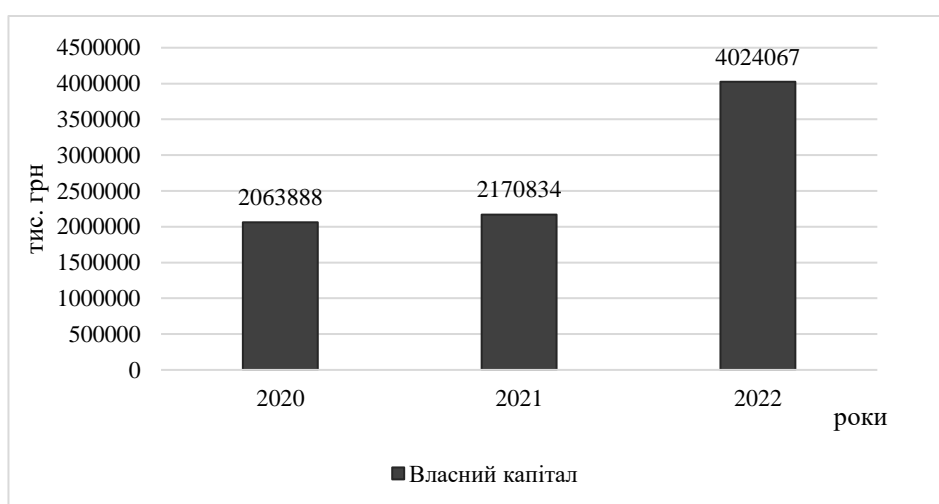

Рисунок 2.6 – Динаміка власного капіталу АТ «Хмельницькобленерго» у 2020-2022 роках

Джерело: побудовано за даними таблиці 2.6.

Довгострокові зобов'язання і забезпечення АТ «Хмельницькобленерго» на кінець 2020 року склали 171466 тис. грн. На кінець 2021 року абсолютне значення показника зменшилося на 28314 тис. грн або 16,61 % та склало 143152 тис. грн. Протягом 2022 року, балансова вартість довгострокових зобов'язань підприємства зросла майже втричі, в порівнянні з попереднім періодом, а саме на 369728 тис. грн або 258,28 % та склала 512880 тис. грн. Динаміку фінансування діяльності АТ «Хмельницькобленерго» за рахунок довгострокових позикових коштів, наведено на рисунку 2.7.

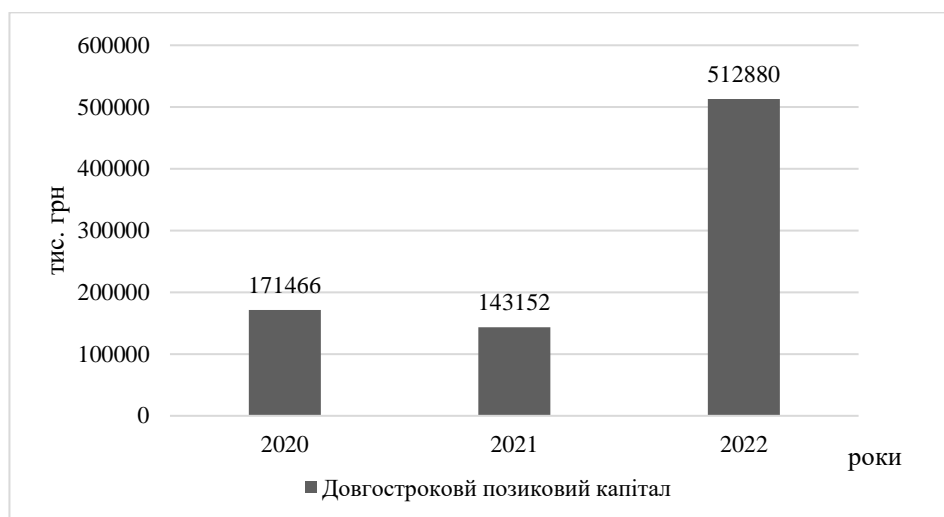

Рисунок 2.7 – Динаміка довгострокових зобов'язань
АТ «Хмельницькобленерго» у 2020-2022 роках

Джерело: побудовано за даними таблиці 2.6.

Поточні зобов'язання АТ «Хмельницькобленерго» склалися з кредиторської заборгованості підприємства перед установами та організаціями. В 2020 році балансова вартість поточної кредиторської заборгованості підприємства за товари, роботи, послуги склала 98786 тис. грн. Протягом 2021 року, значення показника зросло на 29696 тис. грн або 30,06 % та склало 128482 тис. грн. В 2022 році балансова вартість поточної заборгованості за товари, роботи, послуги склав 313677 тис. грн та збільшилася на 185195 тис. грн або 144,14 %. Поточна кредиторська заборгованість акціонерного товариства за розрахунками з бюджетом в 2020 році склала 38299 тис. грн. Протягом 2021 року балансова вартість кредиторської заборгованості за розрахунками з бюджетом зменшилася на 28,53 % або 10928 тис. грн та склала 27371 тис. грн. На кінець 2022 році значення показника поточної заборгованості за розрахунками з бюджетом зросло на 75,44 % або 20648 тис. грн та склало 48019 тис. грн. На кінець 2020 року поточна кредиторська заборгованість АТ «Хмельницькобленерго» за розрахунками зі страхування склала 12251 тис. грн. Протягом 2021 року, значення показника зменшилося на 5276 тис. грн або

43,07 % та склало 6975 тис. грн. На кінець 2022 року, поточна заборгованість підприємства зі страхування склала 6961 тис. грн, а її значення зменшилося, в порівнянні з минулим періодом, на 14 тис. грн або 0,2 %. Балансова вартість поточної кредиторської заборгованості АТ «Хмельницькобленерго» за розрахунками з оплати праці на кінець 2020 року склала 48510 тис. грн. На кінець 2021 року, значення показника зменшилося на 19280 тис. грн або 39,74 % та склало 29230 тис. грн. В 2022 році абсолютне значення поточної заборгованості акціонерного товариства за розрахунками з оплати праці склало 27885 тис. грн та зменшилося на 1345 тис. грн або 4,6 %. Поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами на кінець 2020 року склала 175038 тис. грн. В 2021 році, значення показника зросло на 146124 тис. грн або 83,48 % та склало 321162 тис. грн. Протягом 2022 року балансова вартість поточної заборгованості за одержаними авансами зменшилася на 127919 тис. грн або 39,83 % та склала 193243 тис. грн.

Вартість поточного забезпечення АТ «Хмельницькобленерго» на кінець 2020 року склала 72684 тис. грн. В 2021 році балансова вартість показника зросла на 34652 тис. грн або 47,67 % та склала 107336 тис. грн. На кінець 2022 року, поточні забезпечення товариства збільшилися, в порівнянні з показником попереднього періоду, на 34652 тис. грн або 7,1 % та склали 114952 тис. грн.

Інші поточні зобов'язання АТ «Хмельницькобленерго» в 2020 році склали 27454 тис. грн. В 2021 році їх балансова вартість збільшилася на 4,42 % або 1214 тис. грн та склала 28668 тис. грн. В 2022 році вартість інших зобов'язань товариства збільшилася, в порівнянні з аналогічним періодом попереднього року, на 41,97 % або 12033 тис. грн та склала 40701 тис. грн.

Загальна вартість короткострокового позикового капіталу акціонерного товариства «Хмельницькобленерго» в 2020 році склала 473022 тис. грн. В 2021 році їх балансова вартість збільшилася на 176202 тис. грн або 37,25 % та склала 649224 тис. грн. На кінець 2022 року обсяг короткострокового позикового капіталу підприємства склав 745438 тис. грн, що на 14,82 % або 96214 тис. грн більше, ніж у 2021 році (рисунок 2.8).

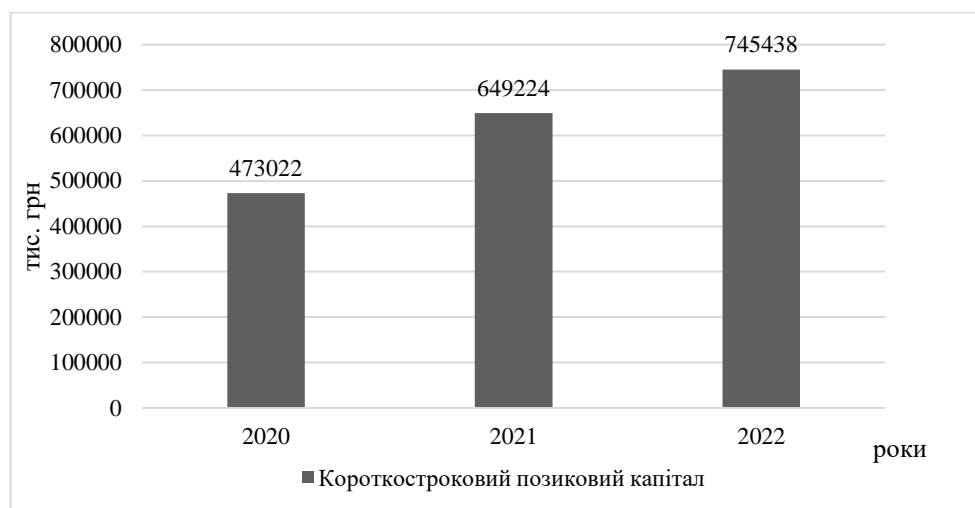

Рисунок 2.8 – Динаміка короткострокового позикового капіталу
АТ «Хмельницькобленерго» у 2020-2022 роках

Джерело: побудовано за даними таблиці 2.6.

Наступним етапом аналізу фінансово-господарської діяльності АТ «Хмельницькобленерго» є аналіз фінансових результатів від господарської діяльності, динаміка якої представлена в таблиці 2.7.

Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) товариства в 2020 році склав 1731437 тис. грн. Протягом 2021 року чистий дохід акціонерного товариства від реалізації продукції зріс на 543875 тис. грн або 31,41 % та склав 2275312 тис. грн. На кінець 2022 року чистий дохід АТ «Хмельницькобленерго» від реалізації продукції збільшився на 118663 тис. грн або 5,22 % та склав 2393975 тис. грн.

В 2020 році собівартості реалізованої продукції підприємства склала 1666261 тис. грн. На кінець 2020 року витрати собівартості реалізованої продукції АТ «Хмельницькобленерго» збільшилися на 25,12 % або 418545 тис. грн та склали 2084806 тис. грн. В 2022 році, собівартість реалізованої продукції акціонерного товариства збільшилася на 18,50 % або 385706 тис. грн та склала 2470512 тис. грн. В 2020-2021 році підприємство отримало валовий прибуток в розмірі 65176 тис. грн та 190506 тис. грн, відповідно. На кінець 2022 року підприємства отримало валовий збиток в розмірі 76537 тис. грн.

Таблиця 2.7 – Фінансові результати діяльності АТ «Хмельницькобленерго» у 2020-2022 роках

Показник	2020 р., тис. грн	2021 р., тис. грн	2022 р., тис. грн	Абсолютне відхилення (+,-) тис. грн		Відносне відхилення (приріст/зменшення), %	
				2021/ 2020 рр.	2022/ 2021 рр.	2021/ 2020 рр.	2022/ 2021 рр.
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	1731437	2275312	2393975	543875	118663	31,41	5,22
Собівартість реалізованої продукції	(1666261)	(2084806)	(2470512)	418545	385706	25,12	18,50
Валовий прибуток (збиток)	65176	190506	(76537)	125330	-267043	192,29	-140,18
Інші операційні доходи	278000	240831	277480	-37169	36649	-13,37	15,22
Адміністративні витрати	(105313)	(118013)	(128411)	12700	10398	12,06	8,81
Інші операційні витрати	(64705)	(72999)	(60339)	8294	-12660	12,82	-17,34
Фінансовий результат від операційної діяльності	173158	240325	12193	67167	-228132	38,79	-94,93
Інші фінансові доходи	2850	–	67	-2850	67	-100	100
Інші доходи	3818	4889	48552	1071	43663	28,05	893,09
Фінансові витрати	–	–	(3441)	–	3441	–	100
Інші витрати	(452)	(839)	(40615)	387	39776	85,62	4740,88
Фінансові результати до оподаткування	179374	244375	16756	65001	-227619	36,24	-93,14
Витрати з податку на прибуток	(33336)	(45414)	(4484)	12078	-40930	36,23	-90,13
Чистий фінансовий результат	146038	198961	12272	52923	-186689	36,24	-93,83

Джерело: пораховано за даними звітності підприємства (додаток Б).

Інші операційні доходи АТ «Хмельницькобленерго» на кінець 2020 року склали 278000 тис. грн. Протягом 2021 року балансове значення показника зменшилося на 37169 тис. грн або 13,37 % та склало 240831 тис. грн. В 2022 році інші операційні доходи підприємства збільшилися, в порівнянні з аналогічним періодом попереднього року, на 36649 тис. грн або 15,22 % та склали 277480 тис. грн.

Адміністративні витрати підприємства в 2020 році склали 105313 тис. грн. На кінець 2021 року, адміністративні витрати АТ «Хмельницькобленерго» зросли на 12700 тис. грн або 12,06 % та склали 118013 тис. грн. В 2022 році балансова вартість адміністративних витрат підприємства збільшилася на 10398 тис. грн або 8,81 % та склала 128411 тис. грн.

Інші операційні витрати АТ «Хмельницькобленерго» протягом аналізованого періоду як зростали, так і зменшувалися. В 2020 році інші операційні витрати товариства склали 64705 тис. грн. На кінець 2021 року сума інших операційних витрат підприємства збільшилася на 12,82 % або 8294 тис. грн та склала 72999 тис. грн. В 2022 році інші операційні витрати товариства зменшилися, в порівнянні з 2021 роком, на 12660 тис. грн або 17,37 % та склали 60339 тис. грн.

В 2020-2022 роках АТ «Хмельницькобленерго» одержало прибутки від операційної діяльності. В 2020 році їх сума склала 173158 тис. грн. За результатами діяльності товариства, прибуток від операційної діяльності збільшився на 67167 тис. грн або 38,79 % та склав 240325 тис. грн. На кінець 2022 року підприємство отримало прибутку від операційної діяльності в сумі 12193 тис. грн, що менше від попереднього року на 228132 тис. грн або 94,93 %.

Інші фінансові доходи підприємства в 2020 році склали 2850 тис. грн, а в 2022 році – 67 тис. грн. Інші доходи товариства в 2020 році склали 3818 тис. грн. На кінець 2020 року, інші доходи отримані АТ «Хмельницькобленерго» збільшилися на 1071 тис. грн або 28,05 % та склали 4889 тис. грн. Сума інших доходів отриманих підприємством протягом 2022 року зросла, в порівнянні з попереднім роком, на 43663 тис. грн або 893,09 % та склала 48552 тис. грн. На кінець 2022 року акціонерне товариство понесло фінансових витрат в сумі 3441 тис. грн.

У 2020 році сума інших витрат підприємства склала 452 тис. грн. На кінець 2021 року, інші витрати підприємства зросли на 85,62 % або 387 тис. грн та склали 839 тис. грн. Сума інших витрат товариства, на кінець 2022 року, зросла на 39776 тис. грн або 4740,88 % та склала 40615 тис. грн.

Прибуток АТ «Хмельницькобленерго» до оподаткування в 2020 році склав 179374 тис. грн. На кінець 2021 року, підприємство отримало прибуток до оподаткування в сумі 244375 тис. грн, що більше на 65001 тис. грн або 36,24 % від показника попереднього року. Протягом 2022 року, фінансовий результат до оподаткування товариства зменшився на 227619 тис. грн або 93,14 % та склав 16756 тис. грн.

Витрати АТ «Хмельницькобленерго» з податку на прибуток в 2020 році склали 33336 тис. грн. В 2021 році, його значення зросло на 12078 тис. грн або 36,23 % та склало 45414 тис. грн. На кінець 2022 року витрати на податок на прибуток акціонерного товариства склали 4484 тис. грн, що менше від показника попереднього року на 40930 тис. грн або 90,13 %.

За результатами здійснення фінансово-господарської діяльності в 2020 році АТ «Хмельницькобленерго» отримало чистого прибутку у сумі 146038 тис. грн. Розмір чистого прибутку товариства протягом 2021 року зріс на 52923 тис. грн або 36,24 % та склав 198961 тис. грн. На кінець 2022 року чистий прибуток товариства склав 12272 тис. грн, що менше по відношенню до попереднього періоду на 186689 тис. грн або 93,83 % (рисунок 2.9).

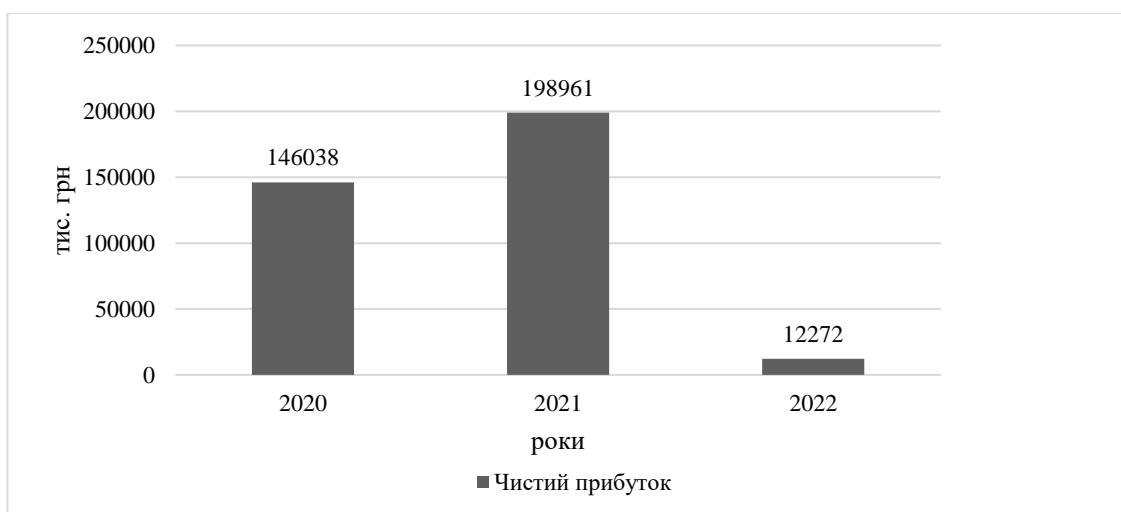

Рисунок 2.9 – Динаміка чистого прибутку АТ «Хмельницькобленерго» у 2020-2022 роках

Джерело: побудовано за даними таблиці 2.7.

Отже, варто зауважити, що протягом аналізованого періоду діяльність АТ «Хмельницькобленерго» була прибутковою, хоча в 2022 році отриманий прибуток суттєво зменшився, що пов'язано з військовими діями на території України та руйнуваннями інфраструктури підприємства. За рішенням загальних зборів Акціонерного товариства «Хмельницькобленерго», від 26.04.2023 р., на виплату дивідендів спрямовується 50 % чистого прибутку, отриманого за результатами фінансово-господарської діяльності у 2022 році. Загальний розмір річних дивідендів було затверджено в сумі 6136,2 тис. грн, що на одну акцію становить 0,045 грн. 5 % від отриманого прибутку за результатами діяльності в 2022 році, було спрямовано на поповнення резервного капіталу АТ «Хмельницькобленерго». Тоді, як 45 % – на здійснення витрат, передбачених Фінансовим планом акціонерного товариства на 2023 рік.

Окрім того, Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, було схвалено інвестиційну програму з розподілу електричної енергії АТ «Хмельницькобленерго» на 2023 рік у сумі 301601 тис. грн (без ПДВ) та джерела її фінансування, а саме:

- амортизація – 147562 тис. грн;
- прибуток (обов'язкові реінвестиції) – 121053 тис. грн;
- за перетоки реактивної електричної енергії – 32986 тис. грн.

В цілому динаміка основних фінансово-економічних показників АТ «Хмельницькобленерго» свідчить про відносно стабільну ситуацію на підприємстві в 2020-2021 роках та погіршення фінансово-господарської діяльності в 2022 році, що пов'язано з руйнуваннями енергетичної інфраструктури.

3 Напрями удосконалення управління фінансовою безпекою підприємств енергетики на прикладі АТ «Хмельницькобленерго»

Для забезпечення фінансової безпеки підприємства енергетичного сектору в умовах макроекономічної нестабільності та військових дій, необхідним є створення власної управлінської системи із відносною відокремленістю, особливими структурами та взаємозв'язками із зовнішнім середовищем, а також врахуванням галузевої специфіки діяльності підприємства. Підприємства енергетики повинні враховувати зовнішні фактори впливу, особливо в воєнних умовах, що дозволить ефективно управляти внутрішніми процесами та наявними фінансовими ресурсами. Фінансова безпека підприємства може бути забезпечена шляхом створення особливої структури, яка відповідає специфічним потребам та цілям підприємства енергетики, включає наявність спеціалізованих відділів або підрозділів, відповідальних за управління загрозами та ризиками, безпекою і плануванням. Для кожного енергетичного підприємства важливо вибудовувати ефективні взаємозв'язки із зовнішніми стейкхолдерами, щоб своєчасно реагувати на зміни та загрози в умовах нестійкого середовища функціонування. Встановлювати партнерські відносини із постачальниками, клієнтами та іншими зацікавленими сторонами, а також налагоджувати взаємозв'язки з партнерськими організаціями ЄС, без підтримки яких неможливо обійтися. Зазначене, дозволить підприємствам електроенергетики, зокрема АТ «Хмельницькобленерго», забезпечити стабільність та розвиток у довгостроковій перспективі шляхом ефективних фінансових вкладень, ефективним використанням фінансових ресурсів та впровадження інновацій. Створення власної системи управління фінансовою безпекою АТ «Хмельницькобленерго», що має відносну відособленість, враховує особливість структури підприємства, взаємозв'язки із зовнішнім середовищем і специфіку галузі, сприятиме підвищенню стійкості і конкурентоспроможності підприємства.

При формуванні системи управління фінансовою безпекою підприємства електроенергетики, необхідно враховувати окремі аспекти [4]:

– унікальність системи управління фінансовою безпекою підприємства. Кожне підприємство енергетичної галузі має свої унікальні особливості діяльності, які впливають на вимоги до формування системи управління фінансовою безпекою, такі як рівень розвитку та структуру розподільчих мереж, кадровий склад та кваліфікацію персоналу, засоби накопичення, зберігання та перетворення енергії, вплив зовнішніх факторів діяльності. Тому система управління фінансовою безпекою має бути адаптована до зовнішніх загроз та потреб підприємства;

– відокремленість системи управління фінансовою безпекою підприємства. Управління фінансовою безпекою підприємства є складовою системи управління економічної безпеки. В той самий час, вона має відносну відособленість від аналогічних систем. Це означає, що система управління фінансовою безпекою підприємства електроенергетики взаємодіє з іншими системами безпеки підприємства, включаючи систему управління енергетичним комплексом на державному рівні;

– комплексність системи управління фінансовою безпекою підприємства. Управління фінансовою безпекою підприємства енергетики має бути комплексним та охоплювати безліч аспектів. Вона взаємодіє з даними та показниками економічної безпеки підприємства, науково-технічної безпеки, кадрової безпеки, інтелектуальної безпеки, екологічної безпеки, інформаційної безпеки, фізичної безпеки, технологічної безпеки тощо. Система управління фінансовою безпекою повинна мати здатність виявляти, аналізувати та управляти різними ризиками та загрозами у всіх цих аспектах [4].

Однак слід зазначити, що вказані аспекти можуть змінюватись залежно від контексту та підходу до управління фінансовою безпекою підприємства електроенергетики, враховуючи їх особливості та регулятивні вимоги.

В умовах макроекономічної нестабільності виникає необхідність адаптації системи управління фінансовою безпекою енергетичного підприємства, в тому

числі АТ «Хмельницькобленерго», до мінливого впливу зовнішнього середовища, високого ступеня невизначеності, ризиків пов'язаних з військовими діями та складними умовами функціонування суб'єктів господарювання.

При формуванні системи управління фінансовою безпекою підприємства в умовах макроекономічної нестабільності, важливо здійснювати діагностику середовища функціонування підприємства енергетичного сектору та враховувати його вплив на фінансову безпеку. В системі управління фінансовою безпекою підприємства аналіз та оцінка фінансово-господарської діяльності відіграє ключову роль для розуміння поточного стану підприємства, виявлення загроз та ризиків, а також розроблення ефективної стратегії та заходів щодо забезпечення фінансової безпеки в умовах макроекономічної нестабільності.

Система управління фінансовою безпекою підприємства енергетичного сектору, в тому числі в АТ «Хмельницькобленерго» має складається з трьох взаємопов'язаних блоків: інформаційного блоку, блоку оцінювання фінансової безпеки та управлінського блоку (рисунок 3.1) [4].

У межах інформаційного блоку управління фінансовою безпекою підприємства вирішуються завдання, які готують основу реалізації наступного блоку – оцінювання фінансової безпеки підприємства:

- визначення основні цілі та завдання фінансової безпеки які вимагають проведення оцінювання та управління ними;

- здійснюється збір даних та інформації про діяльність підприємства, а також його зовнішнє оточення з врахуванням галузевої специфіки функціонування підприємства;

- аналізуються та ідентифікуються внутрішні і зовнішні загрози, які можуть впливати на фінансову безпеку підприємства;

- проводиться збір та опрацювання всієї необхідної інформації яка характеризує стан фінансової безпеки підприємства, визначаються ключові інформаційні джерела для здійснення аналізу та оцінки фінансової безпеки підприємства.

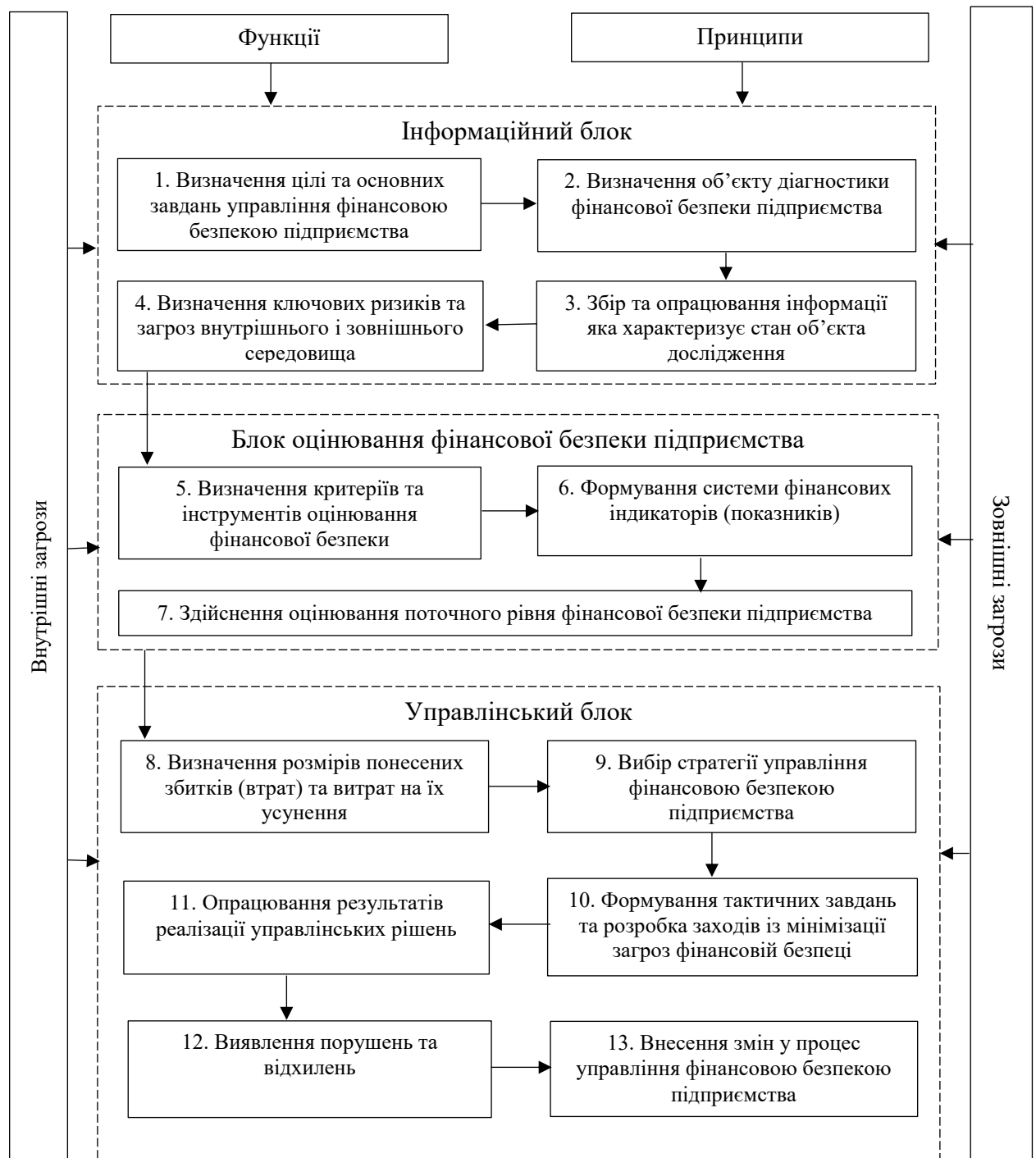

Рисунок 3.1 – Система управління фінансовою безпекою підприємства в умовах макроекономічної нестабільності

Джерело: узагальнено автором на основі [4, 28]

Основним джерелом інформації для подальшого аналізу фінансової безпеки підприємства є регламентована фінансова звітність (Баланс (Звіт про фінансовий стан), Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід), Звіт

про рух грошових коштів, Звіт про власний капітал, Примітки до річної фінансової звітності), внутрішні облікові реєстри та інші джерела, які охоплюють дані неформалізованого характеру.

В рамках блоку оцінювання фінансової безпеки підприємства варто здійснювати дослідження за ключовими напрямками:

– визначення критеріїв та інструментів оцінювання фінансової безпеки підприємства, тобто здійснення загальної оцінка фінансового стану підприємства. Загальна оцінка фінансового стану діяльності підприємства здійснюється з метою оперативного реагування і подальшого ґрунтовного дослідження фінансової стабільності підприємства. Проведення загальної оцінки фінансового стану підприємства здійснюється на основі методики аналізу фінансової звітності підприємства, що дозволяє відслідковувати ефективність використання фінансових ресурсів, здатності розраховуватися за борговими зобов'язаннями, відслідковувати динаміку розвитку підприємства за певний період. Це по суті, є дослідженням абсолютних і відносних показників звітності підприємства, що здійснюється на основі використанням методів горизонтального та вертикального аналізу. За допомогою вертикального (структурного) аналізу визначається питома вага статей звітності до загального підсумку, тобто структура активу й пасиву. Горизонтальний аналіз дає можливість обчислити та проаналізувати абсолютні та відносні зміни статей звітності за період. Крім того, для прийняття обґрунтованих рішень необхідно сформулювати динаміку змін, тенденцію розвитку за певний період, тобто визначити тренд показників, що здійснюється за допомогою відносних відхилень показників звітності за досліджуваний період;

– формування системи фінансових індикаторів (показників) оцінки фінансової безпеки. В рамках даного етапу проводиться аналіз фінансових показників майнового стану, фінансової стійкості, ліквідності, платоспроможності, рентабельності, ділової активності та інших факторів, пов'язаних із фінансовим станом підприємства. Мета даного етапу полягає у визначенні поточного рівня ефективного функціонування підприємства та

можливих загрози його діяльності. Однак, треба відмітити, що оцінка фінансових показників може здійснюватися локально, що передбачає дослідження окремої ділянки фінансово-господарської діяльності підприємства;

– визначення поточного рівня фінансової безпеки підприємства. Цей етап є більш деталізованим і потребує більш ретельного опрацювання та застосування широкої системи методів. В межах даного етапу здійснюється глибший аналіз фінансових показників, включаючи оцінку фінансового потенціалу підприємства, ризиків та можливостей діяльності підприємства. Завдання цього етапу полягає у визначенні рівня фінансової безпеки підприємства, виявленні проблемних областей, ідентифікації слабких місць діяльності підприємства та виявлення напрямів покращення рівня фінансової безпеки підприємства. Одним із методів, який застосовується для оцінки фінансової безпеки підприємства є моніторинг показника економічної доданої вартості (EVA). Даний метод дає змогу отримати необхідну інформацію щодо поточних тенденцій у формуванні результатів діяльності підприємства та їх наслідки для його фінансової безпеки. Визначення показника економічної доданої вартості (EVA) дає змогу співставляти фінансові результати діяльності підприємства з динамікою вартості власного і позикового капіталу, що залучається. Негативна динаміка показника EVA свідчить про зростання загроз фінансовій безпеці підприємства і вимагає вжиття заходів щодо підвищення рентабельності діяльності та зниження середньозваженої вартості капіталу [35, с. 30].

Реалізація управлінського блоку дозволяє перетворити результати фінансової оцінки на практичні заходи щодо управління фінансовою безпекою підприємства, а також ефективно реагувати на загрози та зміни зовнішнього середовища шляхом:

– вибору варіантів стратегії управління фінансовою безпекою підприємства. На основі виявлених розмірів понесених збитків, загроз фінансовій безпеці підприємства визначаються різні варіанти стратегії управління фінансовою безпекою. Даний процес може включати визначення

основних напрямів розвитку, цілей, пріоритетів та рішень, які сприятимуть підвищенню рівня фінансової безпеки підприємства;

– визначення тактичних завдань та розробка заходів із мінімізації загроз фінансовій безпеці. Впливати на загрози фінансовій безпеці можна, через розробку конкретних заходів та дій, спрямованих на мінімізацію конкретних найбільш небезпечних загроз фінансовій безпеці підприємства. Важливо врахувати виявлені проблеми та вразливості, а також вжити заходів щодо їх усунення чи зниження;

– виявлення порушень та відхилень в тактичних та стратегічних напрямках управління фінансовою безпекою підприємства, їх моніторингу та оцінки результатів;

– внесення змін у процес управління фінансовою безпекою підприємства. Важливо контролювати досягнуті результати, аналізувати ефективність вжитих заходів та за необхідності вносити коригування у стратегію управління фінансовою безпекою підприємства.

Відповідно до поставлених завдань дослідження, в роботі здійснено оцінку фінансової стабільності та рівня фінансової безпеки АТ «Хмельницькобленерго» на основі аналізу коефіцієнтів фінансового стану та моніторингу показника економічної доданої вартості (EVA). Окрім того, в другому розділі кваліфікаційної роботи було здійснено загальну оцінку фінансового стану АТ «Хмельницькобленерго» з застосуванням горизонтального та вертикального аналізу фінансової звітності підприємства. На основі загальної оцінки фінансового стану АТ «Хмельницькобленерго» за 2020-2022 роки було визначено проблемні статті, які є попередженням про незадовільну роботу підприємства і негативно впливають на його фінансову безпеку. До таких відносяться: скорочення суми нерозподіленого прибутку; зростання відстрочених податкових зобов'язань; зростання кредиторської заборгованості; зменшення грошових коштів нижче 10 % від суми оборотних активів; зростання дебіторської заборгованості на більше ніж 40% від суми оборотних активів.

Позитивними характеристиками фінансового стану акціонерного товариства «Хмельницькобленерго» є: відсутність різких змін у значеннях окремих статей балансу; збільшення резервного капіталу; відносна рівновага дебіторської заборгованості з кредиторською.

В таблиці 3.1 наведено динаміку показників оцінки фінансової безпеки АТ «Хмельницькобленерго» в 2020-2022 роках, на основі оцінки коефіцієнтів фінансового стану підприємства.

Показники оцінювання майнового стану підприємства, протягом 2020-2022 років, характеризуються відносною стабільністю та незначним коливанням. Зокрема, коефіцієнт зносу основних засобів АТ «Хмельницькобленерго» перебуває в межах рекомендованого значення та характеризується тенденцією до зменшення. Його значення на кінець 2020 року склало 0,27, тоді як на кінець 2022 року – 0,22. Коефіцієнт придатності основних засобів, а аналізованому періоді, має тенденцію як до зменшення з 0,73 до 0,69 на кінець 2021 року, так і до зростання на кінець 2022 року – 0,78.

Для точної оцінки фінансової безпеки АТ «Хмельницькобленерго» необхідно також оцінити ефективність його роботи. За 2020-2021 роки, рентабельність активів мала позитивну тенденцію – її рівень збільшився на 2,0 в.п. Проте на кінець 2022 року, рівень рентабельності різко знизився, а саме на 8,6 в.п, що свідчить про погіршення діяльності підприємства. Рентабельність власного капіталу АТ «Хмельницькобленерго» мала аналогічну тенденцію, що і показник рентабельності активів. Значення показника суттєво скоротилося на кінець 2022 року, а саме на 6,59 в.п. та склало 0,4 %. Своєю чергою, рентабельність продукції підприємства характеризує кон'юнктуру ринку та сформоване співвідношення між рівнем цін на послуги та рівнем витрат підприємства. Динаміка показника рентабельності продукції акціонерного товариства за 2020-2021 роки позитивна та коливається в межах 10,36-10,34 %. На кінець 2022 року, рентабельність продукції АТ «Хмельницькобленерго» скоротилася на 10,04 в.п. та склала 0,7 %. На це вплинуло зростання витрат підприємства на відновлення розподільчих мереж після обстрілів рф.

Таблиця 3.1 – Динаміка показників оцінки фінансової безпеки АТ «Хмельницькобленерго» в 2020-2022 роках

Показники	Рекомендоване значення	2020 рік	2021 рік	2022 рік	Відхилення (+, -)	
					2021/2020	2022/2021
Показники майнового стану						
Коефіцієнт зносу основних засобів	< 0,5	0,27	0,31	0,22	0,04	-0,09
Коефіцієнт придатності основних засобів	зростання	0,73	0,69	0,78	-0,04	0,09
Показники рентабельності						
Рентабельність власного капіталу, %	> 0 – зростання	7,00	9,00	0,40	2,00	-8,6
Рентабельність активів, %	> 0 – зростання	5,00	7,00	0,41	2,00	-6,59
Рентабельність діяльності, %	> 0 – зростання	8,43	8,74	0,51	0,31	-8,23
Рентабельність продукції, %	> 0 – зростання	10,36	10,74	0,70	0,38	-10,04
Ефективність оподаткування прибутку, %	> 0 – зростання	0,81	0,81	0,73	0,00	-0,08
Показники ліквідності та платоспроможності						
Коефіцієнт покриття (поточної ліквідності)	> 1,5	0,92	0,73	0,63	-0,19	-0,1
Коефіцієнт термінової (швидкої) ліквідності	0,7-0,8	0,66	0,54	0,50	-0,12	-0,04
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,2-0,35	0,16	0,14	0,06	-0,02	-0,08
Коефіцієнт маневрування капіталу	0,4-0,6	-0,02	-0,08	-0,06	-0,06	0,02
Показники фінансової стійкості						
Коефіцієнт автономії (фінансової незалежності)	> 0,5	0,76	0,73	0,76	-0,03	0,03
Коефіцієнт фінансової залежності	< 2,0	1,31	1,34	1,33	0,03	-0,01
Коефіцієнт фінансової заборгованості	< 0,5	0,24	0,27	0,24	0,03	-0,03
Коефіцієнт покриття боргу	> 1,0	3,20	2,74	3,19	-0,46	0,45
Показники оцінювання ділової активності						
Коефіцієнт оборотності активів	–	1,28	0,80	0,58	-0,48	-0,22
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	–	7,99	5,04	4,93	-2,95	-0,11
Коефіцієнт оборотності запасів	–	26,93	16,97	19,98	-9,96	3,01
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	–	15,63	9,80	8,87	-5,83	-0,93
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	–	7,05	3,72	3,54	-3,33	-0,18

Джерело: пораховано за даними звітності підприємства (додатки А, Б, В, Г).

Фінансова безпека підприємства з позиції короткострокової перспективи оцінюється показниками ліквідності та платоспроможності, які в найбільш повно характеризують, можливість АТ «Хмельницькобленерго» у повному обсязі розрахуватися по короткострокових зобов'язаннях перед контрагентами. Коефіцієнт абсолютної ліквідності характеризує рівень найбільш стабільної платоспроможності. Його рівень на АТ «Хмельницькобленерго» за 2020-2022 роки зменшився на 0,02 пункту в 2021 році та на 0,0-8 пункту на кінець 2022 року. Коефіцієнт термінової (швидкої) ліквідності у 2020-2022 роках був в межах нормативного значення, але мав негативну тенденцію до зниження, що свідчить про достатньо прогнозовані платіжні можливості підприємства за умови своєчасного проведення розрахунків з дебіторами. За досліджуваній період його рівень зменшився на 0,16 пункту. Аналіз коефіцієнта поточної ліквідності (коефіцієнта покриття) дає можливість визначити достатність оборотних коштів АТ «Хмельницькобленерго», які можуть бути використані ним для погашення короткострокових зобов'язань. Його тенденція негативна, за 2020-2022 роки значення показника зменшилося на 0,29 пункту і склало на кінець 2022 року 0,63. Значення показника менше за нормативне значення, що свідчить про наявність значної кредиторської заборгованості підприємства за послуги.

Однією з важливих характеристик фінансової безпеки підприємства є оцінка стабільності його діяльності з позиції довгострокової перспективи. Рівень показників фінансової стійкості залежить від внутрішніх і зовнішніх причин. Фінансова стійкість підприємства пов'язана із загальною фінансовою структурою та ступеня залежності підприємства від кредиторів та інвесторів. Коефіцієнт автономії АТ «Хмельницькобленерго» за 2020-2022 роки вищий за нормативне значення, але має незначні коливання як в бік збільшення, так і в бік зменшення. В аналізованому періоді підприємство було забезпечено власними коштами на 73% - 76 %. Це свідчить про те, що від 73 % до 76 % зобов'язань підприємства можуть бути покриті власними коштами, а також про достатній рівень фінансової незалежності, що збільшує гарантованість сплати підприємством своїх зобов'язань. Коефіцієнт фінансової залежності обернений

до коефіцієнту фінансової незалежності. Вказаний показник перебуває в межах рекомендованого значення. В 2020 році 1,31 грн припадає на одиницю власного капіталу. Протягом 2021 року, показник зріс на 0,03 пункту та склав 1,34. На кінець 2022 року, коефіцієнт зменшився на 0,01 пункту та склав 1,33. Коефіцієнт покриття АТ «Хмельницькобленерго» свідчить, що підприємство може забезпечити власні короткострокові зобов'язання за рахунок оборотних коштів, тобто найбільш ліквідних активів. Значення показника в 2020-2022 роках значено перевищує нормативне значення, що відзначається позитивною тенденцією та фінансовою стійкістю підприємства.

Показники оборотності оборотного капіталу в цілому та окремих його елементів дозволяють оцінити ділову активність АТ «Хмельницькобленерго». Чим вищі значення показників оборотності, тим більших обсягів продажу та прибутку досягне підприємство і тим вища його ділова активність. Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості АТ «Хмельницькобленерго» у 2022 році порівняно з 2020 роком мав негативну тенденцію до зменшення. Його значення досягло 8,87 разу, тобто цей показник зменшився на 6,76 пункти. Це свідчить про погіршення платіжної дисципліни контрагентів-дебіторів. Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості товариства у 2022 році зменшився до 3,54 разу, то як на кінець 2020 року його значення склало 7,05. Такі зміни відбулися на фоні збільшення тривалості оборотності кредиторської заборгованості АТ «Хмельницькобленерго». Така тенденція є позитивною для підприємства. Значення показника оборотності запасів акціонерного товариства «Хмельницькобленерго» протягом 2021-2022 років збільшилося, з 16,91 до 19,98, що свідчить про ефективність роботи підприємства щодо запасів.

З проведеного аналізу, фінансових коефіцієнтів АТ «Хмельницькобленерго» доцільно відзначити, позитивну динаміку окремих показників. Товариство протягом аналізованого періоду наростило власний капітал. Залежність підприємства від зовнішніх джерел фінансування коливається в межах 30 %. Створений запас фінансової міцності поглинає зовнішні фактори впливу на діяльність підприємства, запобігаючи виснаженню

його фінансового потенціалу. В той же час, рентабельність (ефективність) діяльності підприємства в 2022 році характеризується негативною тенденцією до зменшення, що пов'язано з воєнними діями на території України та знищенням енергетичної інфраструктури.

В таблиці 3.2 проведено оцінку рівня фінансової безпеки АТ «Хмельницькобленерго» на основі визначення показника економічної доданої вартості (EVA).

Таблиця 3.2 – Оцінка показника економічної доданої вартості (EVA) АТ «Хмельницькобленерго» в 2020-2022 роках

Показник	2020 рік	2021 рік	2022 рік
1 Сума операційного прибутку, тис. грн	173158,0	240325,0	12193,0
2 Чистий операційний прибуток після виплати податків (НОРАТ), тис. грн	141989,6	197066,5	9998,3
2.1 Чистий операційний прибуток після виплати податків та амортизація, тис. грн	393689,6	466804,5	279736,3
3 Сума власного капіталу, тис. грн	2005950,5	2117361,0	3097450,5
3.1 Частка власного капіталу, %	76,9	74,7	75,1
4 Сума позикового капіталу, тис. грн	601524,0	718432,0	1025347,0
4.1 Частка позикового капіталу, %	23,1	25,3	24,9
5 Загальна сума капіталу, тис. грн	2607474,5	2835793,0	4122797,5
6 Середньозважена вартість капіталу, %	1,2	3,2	1,8
6.1 Вартість позикового капіталу, %	0,0	0,0	0,3
6.2 Вартість власного капіталу, %	1,5	4,4	2,3
7 Економічна додана вартість (EVA), тис. грн	111962,6	105051,5	-63087,7

Джерело: пораховано за даними звітності підприємства (додатки А, Б, В, Г).

Показник EVA відображає вартість, додану до ринкової вартості підприємства, та оцінку ефективності його діяльності. Протягом 2020-2021 років показника економічної доданої вартості (EVA) АТ «Хмельницькобленерго» мав додатне значення, а саме в 2020 році – 111962,6 тис. грн, в 2021 році – 105051,5 тис. грн. Це свідчить про те, що доходи, отримані АТ «Хмельницькобленерго», перевищують витрати на вкладений капітал. Капітал підприємства використовується ефективно, що позитивно характеризує рівень його фінансової безпеки підприємства, що стимулює власників до подальшого вкладення коштів

у дане підприємство. В 2022 році значення показника економічної доданої вартості (EVA) АТ «Хмельницькобленерго» було від'ємне, а саме 63087,7 тис. грн. Це свідчить про некоректну інвестиційну політику підприємства. Власники підприємства втрачають капітал, який вкладений у підприємство, через втрату прибутковості. Вказане суттєво впливає на стійкість та фінансову безпеку підприємства. Для того, щоб покращити рівень фінансової безпеки АТ «Хмельницькобленерго», необхідно підвищити значення показника EVA до нульового або додатного рівня. Для цього підприємству необхідно:

- зменшити витрати на залучення інвестицій;
- зменшити обсяг використовуваних коштів при отриманні розміру прибутку 2020-2021 років;
- покращити рентабельність діяльності підприємства.

Проте, варто зауважити, що запропоновані рішення досить важко втілити до завершення воєнного стану. Адже інфраструктурні об'єкти підприємств електроенергетики, в тому числі АТ «Хмельницькобленерго», піддаються постійним обстрілам, що призводить до додаткових витрат на їх відновлення.

Таким чином, управління фінансовою безпекою підприємства в умовах воєнного стану включає вибір найбільш ефективних стратегії та тактики, залежно від конкретної ситуації та потреб кожного окремого підприємства. Стратегії, мають орієнтуватися на усунення існуючих або запобігання виникненню можливих загроз, спрямовуватися на запобігання виникненню або мінімізацію негативних наслідків. Система управління фінансовою безпекою повинна бути націлена на зниження впливу існуючих або можливих загроз на об'єкт фінансової безпеки та захист діяльності підприємства. Напрями управління фінансовою безпекою енергетичних підприємств мають враховувати використання фізичних заходів безпеки, технологічних систем, систем контролю та моніторингу, а також розробку планів реагування на надзвичайні ситуації. АТ «Хмельницькобленерго» варто спрямовувати отриманий прибуток на відновлення завданих збитків та збільшення резервного капіталу на випадок форс-мажорних обставин.

Висновки

В першому розділі кваліфікаційної роботи, досліджено сутнісні характеристики фінансової безпеки підприємства енергетичного комплексу. Для більш чіткого розуміння поняття фінансової безпеки підприємства, в роботі розглянуто сутність таких базових понять, як «безпека підприємства» та «економічна безпека підприємства».

Фінансова складова в системі економічної безпеки підприємства відіграє провідну роль оскільки, фінансова діяльність є основою для формування ресурсного забезпечення реалізації економічної діяльності підприємства. Здійснивши аналіз існуючих визначень та підходів, які досить повно відображають функціональні характеристики фінансової безпеки підприємства, в роботі систематизовано ключові підходи до поняття «фінансова безпека підприємства». Виокремлено підхід, який розглядає фінансову безпеку підприємства як комплексну характеристику захищеності та нарощення (ресурсів, діяльності, фінансових інтересів, резервів тощо), що характеризується стійкістю до зовнішніх і внутрішніх загроз та форс-мажорних обставин.

Запропоновано розглядати фінансову безпеку підприємства енергетичного сектору, як комплексну характеристику стану захищеності фінансових інтересів, нарощення фінансових ресурсів підприємства, створення фінансових резервів, їх узгодженості із наявним потенціалом і заявленими цілями для мінімізації негативних (форс-мажорним) ризиків та відновлення фінансово-господарської діяльності підприємства.

Обґрунтовано, що діяльність підприємств енергетичного сектору постійно піддається впливу негативних загроз, які впливають на їх фінансову безпеку. На основі опрацьованих наукових джерел, в роботі представлено узагальнену класифікацію загроз фінансовій безпеці підприємства, яка дасть змогу ідентифікувати існуючі загрози та вжити заходів для їх мінімізації.

В кваліфікаційній роботі досліджено сутність поняття управління

фінансовою безпекою підприємства. Зроблено висновки, що основними її складовими елементами є ключові параметри, які визначають стан та розвиток фінансової безпеки як системи та мають бути забезпечені суб'єктами фінансової безпеки шляхом цілеспрямованого впливу на об'єкти фінансової безпеки підприємства з врахуванням впливу загроз внутрішнього і зовнішнього середовища. В роботі систематизовано та узагальнено основні завдання та принципи управління фінансовою безпекою підприємства.

Управління фінансовою безпекою підприємства здійснюється за допомогою інструментів оцінювання фінансової безпеки. Інструментами оцінювання виступає набір індикаторів (показників), значення яких свідчать про задовільний чи незадовільний рівень фінансової безпеки суб'єкта господарювання. В роботі представлено найбільш поширені напрями аналізу та оцінки фінансової безпеки підприємства.

В другому розділі кваліфікаційної роботи здійснено аналіз сучасного стану діяльності підприємств енергетичного комплексу як стратегічно важливої галузі в умовах війни. Нестача фінансових ресурсів для проведення ремонтних та відновлювальних робіт є значною проблемою для підприємств енергетики. За таких умов та колосальних боргів за споживання електроенергії, існує загрозу фінансової стійкості енергетичного комплексу та його фінансової безпеки. В роботі досліджено динаміку кількості діючих підприємств постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря станом на кінець 2018-2022 років.

Протягом аналізованого періоду, обсяг реалізованої продукції підприємствами що здійснюють виробництво, передачу та розподілення електроенергії зростає, з 514302420,9 тис. грн до 1086036606,0 тис. грн на кінець 2022 року. Це пов'язано зі зростанням обсягів продажу електроенергії на 33 %, що було викликано зростанням попиту на неї як в Україні так і в країнах ЄС.

На кінець 2022 року фінансові результати діяльності підприємств енергетичного сектору України характеризуються негативною тенденцією до спадання, яку можна порівняти з 2020 роком. В 2022 році підприємства

енергетичного комплексу отримали значний збиток від результатів діяльності в сумі 71742345,6 тис. грн. Варто відзначити, що збитковість діяльності підприємств в 2022 році пов'язана з військовими діями на території України та втратами які зазнала енергетична інфраструктура внаслідок постійних обстрілів. Тому варто зауважити, що без допомоги європейських країн фінансовий стан та фінансова безпека українських підприємств енергетики матиме кризові наслідки.

Дослідження кваліфікаційної роботи проводилось за результатами діяльності АТ «Хмельницькобленерго», яке є державним оператором системи розподілу електроенергії. 70 % акцій підприємства належать державі, в особі АТ «Українські розподільчі мережі». Розмір статутного капіталу товариства складає 33637840,00 грн.

В роботі здійснено аналіз фінансово-господарської діяльності товариства в 2020-2022 роках. Протягом 2020-2022 років в загальній структурі активів АТ «Хмельницькобленерго» переважали необоротні активи, які склалися з основних засобів. Частка необоротних активів підприємства, на кінець 2022 року склала 90,52 %. Активи АТ «Хмельницькобленерго» протягом 2020-2022 роки суттєво зросли, з 2708376 тис. грн до 5282385 тис. грн. Зростанню активів підприємства, сприяло збільшення основних засобів, вартість яких на кінець 2022 року склала 4768364 тис. грн.

Варто відмітити, що протягом 2020-2022 років у структурі джерел фінансування діяльності АТ «Хмельницькобленерго» переважав власний капітал. Питома вага власного капіталу на кінець 2022 року склала 76,18 %, позикового капіталу – 14,11 %, довгострокових зобов'язань – 9,71 %. Загальна вартість власного капіталу підприємства, протягом аналізованого періоду зросла з 2063888 тис. грн до 4024067 тис. грн. Протягом аналізованого періоду діяльність АТ «Хмельницькобленерго» була прибутковою, хоча в 2022 року отриманий прибуток суттєво зменшився, що пов'язано з військовими діями на території України та руйнуваннями інфраструктури підприємства. В 2020 році підприємство отримало чистого прибутку у сумі 146038 тис. грн, в 2021 році – 198961 тис. грн, на кінець 2022 року – 12272 тис. грн.

В третьому розділі кваліфікаційної роботи, запропоновано систему управління фінансовою безпекою підприємства, яка складається з трьох взаємопов'язаних блоків: інформаційного блоку, блоку оцінювання фінансової безпеки та управлінського блоку.

В системі управління фінансовою безпекою підприємства аналіз та оцінка фінансового стану підприємства відіграє ключову роль. На основі оцінки фінансової безпеки АТ «Хмельницькобленерго» за допомогою коефіцієнтів фінансового стану, варто відзначити позитивну динаміку нарощення власного капіталу. Залежність підприємства від зовнішніх джерел фінансування коливається в межах 30 %. Створений запас фінансової міцності поглинає зовнішні фактори впливу на діяльність підприємства, запобігаючи виснаженню його фінансового потенціалу. В той же час, рентабельність (ефективність) діяльності підприємства в 2022 році характеризується негативною тенденцією до зменшення, що пов'язано зі значними втратами завданими війною.

В роботі здійснено оцінку рівня фінансової безпеки АТ «Хмельницькобленерго» на основі визначення показника економічної доданої вартості (EVA), який протягом 2020-2021 років мав додатне значення, що підтверджує ефективність використання капіталу підприємства та позитивно характеризує рівень його фінансової безпеки підприємства. В 2022 році значення показника мало від'ємне значення, що свідчить про втрати капіталу підприємства через втрату його прибутковості. Для того, щоб покращити рівень фінансової безпеки АТ «Хмельницькобленерго», необхідно: зменшити витрати на залучення інвестицій; зменшити обсяг використовуваних коштів при отриманні попереднього розміру прибутку; покращити рентабельність діяльності підприємства. Проте, варто зауважити, що запропоновані рішення досить важко втілити до завершення воєнного стану. Адже інфраструктурні об'єкти підприємств електроенергетики, в тому числі АТ «Хмельницькобленерго», піддаються постійним обстрілам, що призводить до додаткових витрат на їх відновлення.

Список використаних джерел

1. Blakyta G. Enterprise financial security as a component of the economic security of the state / G. Blakyta, T. Ganushchak // Investment Management and Financial Innovations. – 2018. – Vol. 15. Issue 2. – P. 248-256.
2. Titenko Z. Theoretical Foundations of Financial Security of the Enterprise / Z. Titenko // Економіка та суспільство. – 2022. – Вип. 44. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1>.
3. Адонін С. В. Проблеми оцінки економічної безпеки сучасного підприємства / С. В. Адонін, Ю. М. Калашнікова // Економічний простір. – 2019. – № 148. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/125388>.
4. Альнаджар А. Теоретико-методичний підхід до оцінки фінансової безпеки підприємства в умовах макроекономічної нестабільності / А. Альнаджар // Економіка та суспільство. – 2023. – Вип. 51. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2501>.
5. Амосов О. Ю. Фінансова безпека підприємства в сучасних економічних умовах: теоретичний аспект / О. Ю. Амосова // Проблеми економіки. – 2011. – № 4. – С. 76-80.
6. Арєф'єва О. В. Адаптивне управління фінансовою стійкістю підприємства при забезпеченні його економічної безпеки / О. В. Арєф'єва, С. Т. Пілецька, Н. М. Кравчук // Проблеми системного підходу в економіці. – 2020. – Вип. 1(1). – С. 80-89.
7. Балабаниць А. В. Сучасна парадигма механізму управління фінансово-економічною безпекою держави / А. В. Балабаниць, В. М. Мацука // Економіка та суспільств. – 2022. – Вип. 39. 2022. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1412/1361>
8. Біляк Ю. В. Основні загрози фінансовій безпеці корпоративних підприємства / Ю. В. Біляк // Агросвіт. – 2017. – № 12. – С. 20-30.

9. Варналій З. Система фінансової безпеки підприємства: забезпечення функціонування та методи оцінки її ефективності / З. Варналій, А. Мехед // InterConf. – 2020. – № 31. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/interconf/article/view/4862>.

10. Васькова Ю. І. Фінансова безпека підприємства – провідна складова економічної безпеки та засіб попередження кризи підприємств / Ю. І. Васькова // Наука й економіка. –2014. – Вип. 1. – С. 230-234.

11. Виговська Н. Г. Фінансова безпека корпоративних структур: теоретичні засади / Н. Г. Виговська, С. М. Дячек // Ефективна економіка. – 2020. – № 5. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/5_2020/6.pdf

12. Вудвуд В. В. Фінансова безпека підприємства: сутність, цілі, принципи та шляхи забезпечення / В. В. Вудвуд, О. В. Батієвська // Підприємництво та торгівля. – 2019. – № 25. – С. 89-93.

13. Дем'янчук О. І. Теоретичні положення фінансової безпеки як складової економічної безпеки підприємства / О. І. Дем'янчук, Д. В. Товпик // «Modern Economics». – 2022. – № 36. – С. 137-142.

14. Дудченко Н. В. Аналіз сучасного стану фінансової безпеки в Україні / Н. В. Дудченко, І. В. Карбівничий // Економіка. Фінанси. Право. – 2017. – № 2. – С. 17-20.

15. Економічна статистика // Офіційний сайт Державної служби статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ukrstat.gov.ua>.

16. Енергетика під час війни в Україні: які зміни в регулюванні? // Офіційний сайт Юрліга. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://jurliga.ligazakon.net/aktualno/12602_energetika-pd-chas-vyni-v-ukran-yak-zmni-v-regulyuvann.

17. Єпіфанова І. Ю. Теоретичні аспекти управління фінансовою безпекою вітчизняних підприємств / І. Ю. Єпіфанова, В. В. Джеджула, О. В. Розводюк, Д. Г. Шевчук // Innovationand Sustainability. – 2023. – №1. – С.8-14.

18. Єрмошенко М. М. Фінансова складова економічної безпеки: держава і підприємство : монографія / М. М. Єрмошенко, К. С. Горячова. – Київ: Національна академія управління, 2010. – 232 с.

19. Живко З. Б. Економічна безпека підприємства: сутність, механізми забезпечення, управління : монографія. – Львів : «Ліга-Прес», 2012. – 431 с.

20. Кириченко О. А. Вплив інфляційних процесів на фінансову безпеку підприємства / О. А. Кириченко, Ю. Г. Кім // Економіка та держава. – 2009. – № 1. – С. 13-16.

21. Ковальчук А. В. Суть фінансової безпеки підприємства та її теоретичні аспекти / А. В. Ковальчук, І. І. Біломістна. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kbi.karazin.ua/wp-content/uploads/2015/10/5.-Sut-finansovoi.pdf>.

22. Копитко М. І. Комплексне забезпечення економічної безпеки підприємств : дис. ... д-ра екон. наук : 21.04.02. – ВНЗ «Університет економіки і права «КРОК», 2015. – 478 с.

23. Корнилюк Р. Тисяча українських компаній, які отримали найбільший дохід у 2022 // Офіційний сайт YouControl. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://youcontrol.com.ua/data-research/naubilshyy-dokhid-u-2022/>

24. Краснокутська Н. С., Коптева Г. М. Дефініція поняття «фінансова безпека підприємства»: основні підходи та особливості / Н. С. Краснокутська, Г. М. Коптеєва // Бізнесінформ. – 2019. – № 7. – С. 14-19.

25. Ксьондз Т. Аналіз сучасного стану діяльності підприємств енергетичного комплексу України / І. Доценко, Т. Ксьондз, А. Олійник // Collection of abstracts International Scientific and Practical Conference «Researching Advanced Horizons of Global Progress: Challenges and Innovative Concepts» (December 13-15, 2023) Seville, Spain. International Science Unity. – 2023.

26. Марусяк Н. Л. Фінансова безпека підприємства та загрози її втрати в сучасному економічному середовищі / Н. Л. Марусяк, Н. А. Бак // Економіка та держава. – 2022. – № 2. – С. 109-113.

27. Меліхова Т. О. Теоретичні підходи до визначення сутності та поняття механізму забезпечення економічної безпеки підприємства / Т. О. Меліхова //

Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2018. – Вип. 2. Ч.1. – С.143-147.

28. Мельник С. І. Управління фінансовою безпекою підприємств: теорія, методологія, практика: монографія / С. І. Мельник. – Львів: «Растр-7», 2020. – 384 с.

29. Мельник С. І. Фінансова безпека підприємства: сутність та сучасні проблеми забезпечення / С. І. Мельник // Економіка та управління підприємствами. – 2019. – № 1 (69). – С. 7-12.

30. Парфентій Л. А. Управління фінансовою безпекою підприємств в умовах економічної нестабільності : монографія / Л. А. Парфентій. – Суми : видавничо-виробниче підприємство «Мрія», 2019. – 184 с.

31. Пігуль Н. Г. Теоретичні основи фінансової безпеки підприємства та механізм управління нею / Н. Г. Пігуль, А. В. Хомутенко // Вісник СумДУ. Серія «Економіка». – 2019. – № 2. – С. 80-87.

32. Пойда-Носик Н. Н., Черленяк І.І. Управління фінансовою безпекою на макро-та мікрорівнях: теоретико-методологічні засади / Н. Н. Пойда-Носик, І. І. Черленяк // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка». – 2021. – № 1(57). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://visnyk-ekon.uzhnu.edu.ua/article/view/235724>.

33. Правдюк Н. Л. Управління фінансовою безпекою підприємств: обліково-аналітичний аспект: монографія / Н. Л. Правдюк, Т. О. Мулик, Я. І. Мулик. – Київ: «Центр учбової літератури», 2019. – 224 с.

34. Про покладення спеціальних обов'язків на учасників ринку електричної енергії, що здійснюють операції з експорту електричної енергії, для забезпечення загальносуспільних інтересів у процесі функціонування ринку електричної енергії протягом дії воєнного стану / Постанова кабінету міністрів України № 775, від 07.07.2022 р. // Офіційний сайт Верховної ради України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/775-2022-%D0%BF#Text>.

35. Сілакова Г. В. Заходи запобігання загрозам фінансовій безпеці підприємства / Г. В. Сілакова // Причорноморські економічні студії. – 2018. – Вип. 27. – С. 27-31.

36. Сукрушева Г. О. Теоретична сутність фінансової безпеки суб'єкта господарювання / Г. О. Сукрушева, К. В. Коляда // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2018. – Вип. 23. – 560-562.

37. Сусіденко В. Т. Побудова системи забезпечення фінансової безпеки торговельного підприємства / В. Т. Сусіденко, О. В. Сусіденко // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». – 2017. – Вип. 22. Ч. 2. – С. 39-43.

38. Філімонюк Є. В. Теоретичні засади управління фінансовою безпекою підприємства / Є. В. Філімонюк, І. О. Тарасенко // Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Економічні науки». – 2018. – № 9(17). – С. 23-28.

39. Цвайх Г. І. Загрози фінансовій безпеці підприємства та шляхи їх усунення / Г. І. Цвайх, Н. В. Галайко // Причорноморські економічні студії. – 2016. – Вип. 11. – С. 181-185.

40. Череп О. Г. Енергоефективність під час війни та післявоєнна відбудова енергетичного сектору України / О. Г. Череп, Л. Г. Олейнікова, О. Г. Лищенко, К. Ю. Осмаковська // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2023. – № 1-2 (84-85). – С. 24-35.

41. Чопко Н. А. Система управління фінансовою безпекою підприємства / Н. А. Чопко, О. Г. Жук // Вісник Львівського університету. – 2008. – Вип. 40. – С. 320-322.

Додатки